

**KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE DEVLETİN KADIN GİRİŞİMCİLERİNE YÖNELİK
DESTEKLEYİCİ POLİTİKALARI**
*POLICY TOWARDS SUPPORTING WOMEN ENTREPRENEURSHIP IN TURKEY AND THE STATE OF
WOMEN ENTREPRENEURS*

Abdullah OĞRAK

Dr. Öğrt. Ü. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, aograk47@gmail.com, ORCID:000-0003-4331-8652

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de kadın girişimciliğinin ve devletin kadın girişimcilerine yönelik destekleyici politikalarının incelenmesidir. Girişimcilik, ekonomik kalkınmada ve büyümede lokomotif görevi görmekte ve aynı zamanda piyasa ekonomisinde başarıya ulaşma yolunda basamak rolü üstlenmektedir. Ülkemizde kadınların, 1990’lı yıllardan itibaren aktif bir şekilde girişimcilik faaliyetlerinde bulduklarını görmekteyiz. Kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılması ve kadın girişimcilerin desteklenmesi hem ekonomik özgürlüklerini elde etmelerini sağlarken hem de kadın istihdamı yaratılmasını sağlamaktadır. Kadınların çeşitli politika, kurum ve kuruluşlar tarafından verilen desteklerle girişimci olmalarının teşvik edilmesi, kadınlara yönelik bir yatırım olmasının yanı sıra aynı zamanda toplumsal kalkınmaya yönelik de bir yatırım olarak nitelendirilir. Toplumda güçlü ve donanımlı kadınlar kazandırılarak, ekonomik büyümeyi ve gelişmeyi olumlu yönde etkilemesi nedeniyle kadın girişimcilik her yıl daha fazla desteklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Girişimci, Devlet, Politika

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the state's supportive policies for women's entrepreneurship and women entrepreneurs in Turkey. Entrepreneurship acts as a locomotive in economic development and growth, and also plays a step role in achieving success in the market economy. In our country, we see that women have been actively engaged in entrepreneurship activities since the 1990s. Participation of women in entrepreneurship activities and supporting women entrepreneurs not only enables them to achieve their economic freedoms but also creates employment for women. Encouraging women to be entrepreneurs with the support given by various policies, institutions and organizations is considered as an investment for women as well as an investment for social development. Women entrepreneurship is being supported more and more every year, by bringing powerful and equipped women to the society and affecting economic growth and development positively.

Key Words: Women, Entrepreneur, Government, Politics.

1.GİRİŞ

Hem geleneksel hem de modern toplumlarda, kadınlar dezavantajlı gruplara dâhil edilmektedir. Özellikle ataerkil toplumun geleneksel değerleri modern toplumsal yapıda da önemli ölçüde varlığını devam ettirdiğinden, kadınlardan iyi bir anne, iyi bir eş ve iyi bir ev hanımının geleneksel rollerini yerine getirmeleri beklenmektedir. Dolayısıyla, ataerkil toplumsal değerler sadece bir tahakküm ve baskı aracı değil, aynı zamanda kocaların ve eşlerin kadınlar üzerinde hükmetme yoludur. Dünya nüfusunun yarısını temsil eden kadınların işgücüne daha fazla katılmaları, kadınların sosyal statüsünü artırmaya yardımcı olmaktadır. Ancak, gelişmekte olan ülkelerde ve daha az gelişmiş ülkelerde, haklar ve fırsatlar açısından kadınlar ve erkekler arasında geniş bir boşluk bulunmaktadır. Ancak, kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik bir insan hakkı ve demokratik bir toplumun temel ilkesidir.

Erkeklerin aksine, çalışma hayatındaki kadınlar işe daha az dahil olurlar, belirli mesleklere odaklanırlar, eğitime ve ilerlemeye sınırlı erişime sahiptirler ve düşük veya düşük ücretli işlerde çalışırlar, bu nedenle ev işleri ve çocuk bakımı gibi geri ödenemez iş biçimlerine katılırlar. Bu durumda, kadınların çalışma kabiliyetleri ve tatmin edici olmayan çalışma biçimleri nedeniyle daha yüksek bir yaşam standardına geçen ikincil çalışanlar olarak kabul edilmektedir. Türkiye’de kadınların işgücüne katılım düzeyi gelişmiş ülkeler, dahiler ve hatta gelişmekte olan ülkelere göre çok daha düşüktür. 2017 Hane halkı İşgücü Anketi sonuçlarına

göre, Türkiye toplamının% 73,5'i,% 53,7'si erkeklerin işgücüne katılım düzeyini ve% 34,3'ü kadın olduğunu anlamıştır. Yaş guruplarına göre iş gücüne katılma oranlarının ise erkeklerde 15-64 yaş grubunda % 79,4, kadınlarda ise % 38,3 olduğu görülmektedir (TÜİK, 2017). TÜİK işgücü istatistikleri 2016 verilerine göre, 15-64 yaş arası kadınların işgücüne katılım oranı % 38,6 iken aynı şekilde kadınların istihdam oranı da %32,1'dir (TÜİK, 2016). İstatistiklerden de anlaşıldığı üzere, Türkiye'de kadınlar çalışma yaşamına yeterince katılamamaktadır. Bundan dolayı kadınların çalışma yaşamına katılımını desteklemek üzere devlet tarafından birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bu noktada girişimcilik, kadınların kendi hesabına çalışmasını teşvik etme yoluyla istihdamı artırmak için başvurulan bir politika olarak devreye girmekte ve devlet çeşitli programlar aracılığıyla istihdama dâhil olmayan kadınların bu şekilde gelir elde etmelerini amaçlamaktadır.

Türkiye'de de son yıllarda girişimcilik kültürünün ve kadın girişimciliğinin, sosyoekonomik yapılanmadaki eksiklikler, toplumdaki cinsiyete dayalı rol ayrımı ve aile içi ataerkil üretim ilişkilerine rağmen geliştiğini söylemek mümkündür (Çakıcı, 2003: 72). 2017 yılı içerisinde gerçekleştirilen girişimcilik eğitim programları kapsamında toplam 94.016 katılımcıdan 46.301'i kadındır. Ayrıca 2017 yılı içerisinde Antalya ilinde açılan Girişimcilik Eğitim Programları (GEP) kapsamında toplam 3.796 katılımcıdan 2.029'u kadındır. Kadınların girişimcilik eğitimlerine olan bu yüksek ilgilerine rağmen; hem kendileri hem de toplumdaki diğer kesimler için istihdam olanağı sunmasından ötürü kadın girişimciliği olması gereken düzeyde değildir. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları zorluklar ve toplum içindeki mevcut konumları göz önüne alındığında, girişimsel süreçlerde sosyal sermayenin kadın girişimciler için birer fırsat kaynağı olduğu görülmektedir.

Bu anlamda sosyal sermaye kavramı, bir bireyin veya grubun sosyal ilişkilerinden kaynaklanan mevcut veya potansiyel tüm kaynakları kapsar ve diğer sermaye faaliyetlerini aktive eden bir faktördür. Özellikle kadın girişimciler; Sosyal ağlar, güven, birlik, sosyal ve politik katılım da dahil olmak üzere sosyal ağlarla ekonomik faaliyetlerinin zayıflığından yararlanabilirler. Bunun nedeni, sosyal sermayenin, bir iş yaratmak ve geliştirmek için gereken kaynakları tedarik etmede ve harekete geçirmede ve dış problemleri çözmede önemli bir rol oynamasıdır. Bu nedenle, sosyal sermaye kadınların bağımsız bir girişimcilik biçimi seçmesi ve bu istihdam biçiminde başarılı olması için önemlidir. Kadınlar sosyal medyada önemlidir ve kariyerlerinin başında ve sonunda işletmelere yarar sağlama potansiyeline sahiptir. Sosyal sermaye ağları, kadın girişimcilere varlık, emek ve bilgi gibi ihtiyaç duydukları kaynaklara erişim sağlar. Buna ek olarak, kadınların sosyal ağları kadın girişimcilerin bir iş kurma, deneyimsizlik ve organizasyon eksikliği gibi konuları ele almalarına izin verir. Sosyal sermaye, kadın girişimcilere deneyim, kalifiye personel eksikliği, deneyimsizlik, pazara erişim, finansal ve teknolojik bilgiler ve organizasyon sorunları sağlamada önemli bir avantajdır. Ancak, kadın girişimcilerin sosyal sermayeleri ile kadın girişimcilere karşı erkek girişimcilerin sosyal sermayeleri arasında bir fark vardır. Kadın girişimcilerin sosyal enerjisi aileden, sevdiklerinden ve arkadaşlardan oluşur ve bunlara güçlü bağlar denir. Profesyonel tanıdıklar, danışmanlar ve uzmanlarla iletişim zayıftır. Sonuç olarak, kadın girişimciler genellikle kadına, çocuk bakımına ve cinsiyete karşı sorumlulukları nedeniyle aile ve akrabalarından oluşan sosyal ağlarla sınırlıdır. (Aşkın ve Barış, 2016: 67).

2.GİRİŞİMCİLİK, KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ VE TÜRKİYE'DE KADIN GİRİŞİMCİLİĞİ

2.1.Girişimcilik Kavramı ve Tanımı

Günümüzde sosyal, teknolojik ekonomik ve psikolojik yenilik, değişim ve gelişimin temelini oluşturan girişimcilik, uzun yıllardır bilinen bir kavram olup her yıl önemi daha fazla artmaktadır. Piyasada uzun yıllar boyunca var olan bir malın üretime geçirilmesi girişimcilik olarak nitelenemezken bu malın değişen ve gelişen piyasa koşullarına göre güncellenerek pazara sunulması girişimcilik olarak nitelendirilebilir (Apak, 2010: 13).

Üretim faktörleri iktisat teorisine göre üretimin olmazsa olmaz unsurları arasında yer almakta ve optimum düzeyde üretim faaliyetlerinin sürdürülmesini sağlayan kıt kaynaklardır. Kıt üretim faktörlerini oluşturan unsurlar arasında yer alan girişimci, mevcut teknolojiyi kullanarak çağın koşullarına uygun yeni ürün ya da hizmet ortaya koyabilen kişilerdir. Girişimciler çağın koşullarına uygun yeni bir mal ve hizmet üretirken üretim unsurlarını kullanarak kâr elde edebileceği gibi aynı zamanda kaybetme riskini de göze alabilmelidir (Erdoğan, 2012: 11).

Girişimcilik kavramı iktisat teorisinde;

i) Piyasanın çalışma koşullarını analiz ederek, girişimcinin piyasadaki rolü

ii) Girişimciliğin kâr ile ilişkisi

olmak üzere iki temel konuyla ilişkilendirilir. Girişimcilik kavramı iktisat alanında her zaman kâr ile ilişkilendirilmektedir (Erdoğan, 2012: 11).

Girişimci piyasadaki fırsatları yakalayarak stratejiler geliştirerek değişimin öncüsü olan kişilerdir. Girişimcilik, fırsatların kazanılması, piyasa koşullarına uygun olarak mevcut ürün ve hizmetlerin yaratılması, risklerin değerlendirilmesi ve bunların modifikasyonu olarak tanımlanmaktadır. Schumpeter'e göre, iş yapmanın dört davranışsal göstergesi aşağıdaki gibi sıralanabilir. (Karasioğlu ve Duman, 2006: 149):

- Günümüz dünyasına uygun olan çağdaş ürünleri piyasaya sürmek,
- Yeni üretim yöntemleri geliştirmek
- Önceden yakalanmamış olan talepleri keşfetmek
- Sanayi üretimine katkı sunmak için yeni bir firma kurmak

Bir ekonomistin gözünden işgücü, kaynaklar, araç-gereç ve diğer üretim unsurlarının değerlerini arttırabilmek amacıyla bir araya getirebilen ve yeni bir düzen geliştirerek değişiklikler ve yenilikler gerçekleştirebilen kişi girişimci olarak tanımlanmaktadır. Psikoloğlara göre girişimci olabilme kabiliyetine sahip olan insanların bir şeyler üretebilme, hedeflerine ulaşabilme, tecrübe edinme, başkalarının kontrolüne maruz kalmaktan kaçınma ve başarıma gibi dış güçlerin etkisinde kalabileceklerini ifade etmektedir. İş adamlarının bir kısmı girişimciyi saldırgan bir rakip ve bir tehdit unsuru olarak algılamakta, bir kısmı da bir tedarik kaynağı, potansiyel müşteri, bir dost, atık miktarını azaltan, kaynakların etkili bir şekilde kullanılmasını sağlayan ve bireylerin çalışmaktan zevk aldıkları ürün ya da hizmetler üreten bireyler olarak da algılanabilmektedir. Bygrave ve Hirsch söz konusu psikolojik, sosyal ve finansal risklerin önceden bilinerek kabullenilmesi, parasal ve kişisel tatmin sağlamak amacıyla zaman harcanması ve çaba sarf edilmesi, bağımsızlık olarak nitelendirilebilecek ödülleri kazanılacağı yeni ve farklı ürün ya da hizmetlerin üretilmesi sürecini girişimcilik olarak tanımlamışlardır. Girişimcilerin faaliyet gösterdiği alana bağlı olmaksızın tanımın dört temel unsur içerdiği görülmektedir. Bu unsurlardan ilki değeri olan farklı ve yeni bir ürün ya da hizmetin üretilmesidir. Yeni ve farklı olan ürünün hem girişimci açısından hem de hitap ettiği kitle açısından faydalı ve değerli olması gerekmektedir. İkinci unsur belli bir zaman ve çaba sarf edilerek yeni ürün ya da hizmetin ortaya konulmasıdır. Sadece girişimcilik sürecinde aktif rol oynayan bireyler, zaman ve çaba sarf ederek yeni ve farklı bir ürün ya da hizmet üretebilirler. Girişimcilerin üretim sürecinde ortaya çıkabilecek riskleri göze alması da üçüncü unsuru oluşturmaktadır. Girişimci, faaliyet gösterdiği alanda ortaya çıkabilecek riskleri göze almalıdır. Girişimcilik faaliyetleri sonucunda elde edilebilecek ödüller de girişimciliğin dördüncü unsurunu meydana getirmektedir. Temel amacı kâr elde edebilmek olan girişimciler için en önemli ödül ve başarı kriteri para olmaktadır. Girişimciliğe yönelik yapılan kavramsal tanımlar OECD-Eurostat tarafından uygun bir şekilde birbirlerine bağlanmaya çalışılmıştır. Jean Baptiste Say, Richard Cantillon, Alfred Marshall, Adam Smith, Joseph Schumpeter, Frank Knight ve Israel Kirzner gibi birçok bilim adamının teorik destekleri ile şu tanım oluşturulmuştur (OECD, 2009: 6):

- Yeni pazarlar, süreçler ve ürünler gibi unsurlardan faydalanarak yeni ekonomik alanlar oluşturan ve yayılmasını sağlayan ve bu sayede değer oluşturan kişiler girişimci olarak adlandırılır. Literatürde girişimciliğe yönelik farklı araştırmacılar tarafından yapılan birçok tanım yer almaktadır (Naktiyok, 2004: 2). Tüm tanımlar dahil olmak üzere en genel tanım ile iş yapmak, iş yapmanın bir sonucu olarak gelir, para ve servetten tasarruf sağlar; memnuniyet, memnuniyet, kişisel bağımsızlık, haz vb. psikolojisi; Prestij, statü ve güç gibi sosyolojik başarılar, kar, risk, stres, tuzak ve kişisel çaba gerektiren değerler yaratma süreci olarak tanımlanabilir. (Özkul, 2007: 13).

2.2. Toplumsal Cinsiyet Faktörü Kavramı ve Tanımı

Bireylerin erkek veya kadın olarak farklılıkları ve biyolojik, genetik ve fizyolojik açıdan sahip oldukları özellikleri "cinsiyet" olarak tanımlanır. Toplumda kadın ve erkeğin konumu, cinsiyete yönelik rolleri, statüleri, toplumun bireylere yönelik algıları ve bu bireylerin görev ve sorumlulukları da toplumsal cinsiyet olarak tanımlanır (Sancar vd., 2006:4). Doğa cinsiyeti belirleyen unsur iken, kültür de toplumsal cinsiyeti belirleyen unsurdur.

Kadın ve erkeğin toplumsal rollerini ve sorumluluklarını ortaya çıkaran toplumsal yapılanma toplumsal cinsiyet kavramını oluşturmaktadır. Toplumdan topluma ve süreç içerisinde farklılaşan toplumsal cinsiyet kavramı değişen koşullara göre farklılaşabilmekte ya da değiştirilebilmektedir. Birçok unsur toplumsal cinsiyet üzerinde etkili olabilirken, bireyler üzerinde toplumsal cinsiyetin de farklı dönemlerde farklı biçimlerde etkisi olabilmektedir. Kadın ve erkeklerin sahip oldukları toplumsal cinsiyet rollerinin sosyal hayattaki uygulamaları bireylerin hayatları üzerinde farklı şekillerde etkiler oluşturmaktadır. Kadınların temizlik yapma, çocuk doğurma ve büyütme, yemek pişirme, bulaşık yıkama, eşlerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçlarından önce karşılama, iş hayatında ön plana çıkamama gibi adil olmayan roller toplumsal cinsiyet kapsamında kadına yüklenmiştir. Toplumsal cinsiyet kapsamında erkeklerin ise evin ihtiyaçlarını karşılama, ailelerini korumaya yönelik çaba gösterme, evin maddi giderlerini karşılama ve evin maddi ve manevi sorunlarını yönetme gibi sorumlulukları bulunmaktadır. Kadın ve erkeklerin evlilik, eğitim, çalışma ve aile hayatındaki rolleri ise toplumsal cinsiyet kapsamında bireylere yüklenen eşitlikçi yükümlülükler olarak nitelendirilmektedir (Atış, 2010: 15-16). Bireylerin cinsiyet rollerini ve tutumlarını belirleyen önemli unsurlardan biri de kültürdür. Kadın ve erkeğe kültür tarafından belirlenen roller süreç içerisinde farklılaşabilmektedir. Endüstriyel alanda meydana gelen gelişmeler, teknolojik yenilikler ve sosyal alanda ortaya çıkan farklılıklar kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesini ve kadınların aktif olarak iş hayatına katılmalarını sağlamış ve bireylerin toplumsal cinsiyet rollerinde önemli ölçüde farklılıklar oluşmasına neden olmuştur. Bu sayede kadın ve erkeklerin toplumsal rolleri arasındaki farklılıklar azalarak benzer seviyeye ulaşmıştır.

2.3. Kadın Girişimciliği Kavramı ve Tanımı

Piyasa ekonomisinde başarının ölçülmesinde kullanılan en önemli kriter girişimciliğidir. Bireylerin riskleri göze alması, üretim unsurlarını kullanarak uygun kombinler oluşturabilmesi, etkili yönetim becerilerine sahip olması ve yaptığı işler sonucunda kâr elde edebilmesi yeteneği girişimcilik olarak tanımlanır. Bireyin içerisinde yaşadığı toplumun sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı girişimciliğin ortaya çıkışını etkileyen en önemli unsurdur. Bireylerin eğitim düzeyleri, aldıkları eğitimin kalitesi, içerisinde yaşadığı toplumun davranışsal özellikleri, aile yaşantısı ve sosyoekonomik durumu bireyin becerileri ve girişimcilik özellikleri üzerinde olumlu ya da olumsuz yönde etki oluşturmaktadır. Girişimcilik ruhu uygun koşullar sağlandığında gelişirken, uygun koşulların sağlanmadığı durumlarda da yok olur. Girişimciliğin gelişimi özellikle 1980'li yıllardan itibaren hız kazanmış, kadınlar da erkekler kadar girişimcilğe ilgi duymuş ve iş hayatında kadınların aktif roller üstlenmesini sağlamıştır. Kadınlar, diğer işlere oranla girişimcilikte daha fazla özgürlük, bağımsızlık ve özerklik olanağı bulmakta ve kadınların ellerinde bulunan kaynakları etkili bir şekilde kullanabilme, işlerine yönelik planlar yapabilme, iş dünyasında edindiği tecrübelerini verimliliği yüksek alanlarda kullanabilme ve diğer bireylerle etkili iletişim kurarak etkili ve sürekli ilişkiler kurabilme olanaklarına sahip olabilmektedirler. Bu nedenden dolayı girişimcilik kadınlar açısından avantajlı kariyer alanları arasında değerlendirilebilmektedir. Literatürde kadın girişimciliğine yönelik farklı yazarlar tarafından yapılan farklı tanımlar yer almaktadır. Kadın girişimciliğine yönelik yapılan tanımların içerdiği ortak noktalar şunlardır (Ecevit, 1993: 20):

- Kendi adına ev dışındaki bir fiziksel mekânda kurduğu işyerine sahip olan,
- Kurduğu işyerinde faaliyetlerini yalnız ya da istihdam ettiği bireylerle beraber sürdüren ya da iş ortaklıkları kuran,
- Gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda bir mal ya da hizmet üreten, servis ve dağıtım hizmetlerini sürdüren ve mal ya da hizmetin satışını ya da pazarlamasını gerçekleştiren,
- İletişim faaliyetlerini etkili bir şekilde kullanarak gerçek ve tüzel kişilerle ilişkiler kurabilen,
- Üretim sürecinin koordine edilmesi ve planlanması, işletmenin faaliyetlerinin sürdürülmesi, geliştirilmesi ya da kapatılması gibi konularda karar verebilen,
- Gerçekleştirdiği faaliyetler sonucu elde ettiği geliri yatırım ya da başka alanlarda kullanma tasarrufuna sahip olan kadınlardır.

İş yerinde gerçekleştirilen faaliyetlere aktif olarak katılan, işyerinin idari ve hukuki yükümlülüklerini yerine getiren, işinin başında bizzat olan işverenler kadın girişimci olarak tanımlanırlar. Kadın girişimciye yönelik yapılan bir başka tanımda ise, belirlediği hedeflere ulaşabilmek için belirlediği işin barındırdığı riskleri üstlenerek çaba sarf eden kişi kadın girişimci olarak tanımlanmıştır. Hızlı bir şekilde faaliyet göstereceği

alana ilişkin potansiyellerin farkına varabilen, cesur bir şekilde faydalı yatırımlar gerçekleştirebilen, dinamik pazar yapısına uygun olarak zamanında gerekli tedbirleri alabilen bireyler kadın girişimciler olarak tanımlanırlar (Çakmak, 2006: 2). Bir başka tanımda ise piyasa şartlarında kısa süre içerisinde nakde dönüştürülebilecek direkt pazara yönelik ürettiği mal ve hizmeti satan bireyler kadın girişimci olarak tanımlanmıştır. Yine kendine ait iş yerinde yalnız ya da istihdam ettiği kişilerle birlikte TOBB ya da TESK çatısı altında faaliyet gösteren Esnaf ve Sanatkarlar Odalarına bağlı olarak faaliyetlerini sürdüren kişiler kadın girişimci olarak tanımlanmıştır (Saray, 1993: 118).

2.4. Kadın Girişimciler İle Erkek Girişimciler Arasındaki Farklar

Tablo 1.1. Kadın ve Erkek Girişimciler Arasındaki Farklılıklar

ÖZELLİKLER	ERKEK GİRİŞİMCİLER	KADIN GİRİŞİMCİLER
MOTİVASYON	İşleri bitirme sonucu elde edilen başarı Kişisel bağımsızlık	Bir amacı gerçekleştirmekten dolayı elde edilen başarı Bir işi yalnız yapmaktan kaynaklanan bağımsızlık
HAREKET NOKTASI	Mevcut işten duyulan tatminsizlik Okulda ve mevcut işte yeni işle ilgilenmiş olma İşten çıkarılma ya da işi bırakma Bir şeyler elde etme isteği	İşten kaynaklanan hayal kırıklığı Alandaki fırsatı görme
FON KAYNAKLARI	Kişisel varlık ve birikimler Bankalar Yatırımcılar Arkadaşlardan veya aileden alınan borçlar	Kişisel varlık ve birikimler Kişisel borçlar
MESLEKİ GEÇMİŞ	Ücretli iş deneyimi Tanınmış bir uzman ya da o alanda büyük başarılar ^kazanmış bir kişi olmak	İş alanında deneyim Alanda orta düzey yönetici olma Hizmet sektöründe iş geçmişi
KİŞİSEL ÖZELLİKLER	İkna edici olmak Amaç odaklı olmak Yenilikçi ve idealist olmak Yüksek düzeyde özgüven sahibi olmak	Esnek ve toleranslı olmak Amaç odaklı olmak Orta düzeyde bir öz güvene sahip olmak
ÖZGEÇMİŞ	25-35 yaşları arasında işletme kurma İş sahibi bir babasının olması Üniversite mezunu olmak (İşletmecilik ya da mühendislik gibi teknik bir alanda derece sahibi olmak) Ailenin ilk çocuğu olmak	35-45 yaşları arasında işletme kurma İş sahibi bir babasının olması Üniversite mezunu olmak (liberal sanatlar eğitimi) Ailenin ilk çocuğu olmak
DESTEK GRUPLARI	Arkadaşlar, avukat ve muhasebeciler İş dünyasından arkadaşlar Eş	Yakın arkadaşlar Eş Aile Profesyonel kadın grupları Ticaret birlikleri
KURDUKLARI İLK İŞ TÜRÜ	Üretim ya da inşaat	Hizmet sektörü (Eğitim hizmetleri, danışmanlık ya da halkla ilişkiler).

Kaynak: Hisrich ve Peters, Entrepreneurship, McGraw Hill, 2010: 76.

Alanyazında kadın ve erkek girişimciler arasındaki farklılıklara yönelik iki farklı yaklaşım yer almaktadır. Hisrich, motivasyon bakımından erkek girişimcilerin bir ürün ortaya koyabilmek amacıyla işin yönetimini üstlenme arzusu nedeniyle iş tatmini yaşadığını belirtirken, kadın girişimcilerin ise önceki iş hayatında karşılaştıkları engellere rağmen amaçlarına tek başına ulaşabilmek amacıyla iş tatmini yaşadıklarını belirtmiştir. Erkek girişimciler daha önce, kurdukları işin daha önce ilgisini çekmesi, mevcut işlerine son verilmesi, mevcut işinden ayrılma durumları ve daha fazla maddi gelir elde etme fırsatına sahip olmaları nedeniyle yeni bir iş kurmayı tercih ederken; kadın girişimciler ise iş kurdukları alana yönelik fırsatları görebilmeleri, mevcut iş hayatında engellemeleri ve bireysel şartlarında meydana gelen değişimler nedeniyle yeni bir iş kurmayı tercih etmektedirler. Erkek girişimciler yeni bir iş kurarken finansman kaynağı olarak genellikle banka kredileri, sosyal çevrelerinden edindikleri borçları ya da yatırımcılardan aldıkları kredileri kullanırken; kadın girişimciler ise genellikle finansman kaynağı olarak banka kredilerini kullanmaktadırlar. Erkek ve kadın girişimciler sosyo-demografik özellikleri bakımından da bazı farklılıklar arz etmektedirler. Erkek girişimcilerin genellikle kendilerine ait işlerini 25-35 yaş aralığında kurdukları; kadın girişimcilerin ise genellikle 35-45 yaş aralığında kendine ait işlerini kurdukları söylenebilir. Hem kadın hem de erkek

girişimcilerin ailelerinde bulunan girişimcilerden etkilendikleri, ailenin ilk çocuğu oldukları, genellikle tecrübelerini işletme ya da benzeri alanlarda kazandıkları ancak erkek girişimcilerin tecrübelerini kadın girişimcilerden farklı olarak teknik alanda da edindikleri söylenebilir. Arkadaş çevresi, muhasebeci, avukat gibi iş dünyasında deneyimli yakınları ve eşleri erkek girişimcilerin destek grupları arasında yer alırken; yine arkadaş çevresi, aileleri ve akrabaları, çeşitli ticari kuruluşlar ve meslekteki profesyonel kadın grupları ise kadın girişimcilerin destek grupları arasında yer almaktadır. Erkek girişimcilerin yaptıkları ilk işlere bakıldığında genellikle inşaat ve imalat alanında yüksek gelir düzeyine sahip işler yaptığı; kadın girişimcilerin ise genellikle düşük gelir düzeyine sahip eğitim, halkla ilişkiler, hizmet ve danışmanlık sektörlerinde çalıştıkları söylenebilir. Kadın ve erkek girişimcilerin güdülenmelerini sağlayan unsurlar bakımından karşılaştırılması yapıldığında kadın girişimcilerin kendilerini ispatlama gibi bir amaçları olduğu, erkek girişimcilerin de hâkimiyet kurma amaçlarının olduğu söylenebilir. Erkek girişimciler faaliyet gösterdikleri işten tatmin olmak isterlerken, kadın girişimciler ise karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelebilmeyi istemektedirler. Hem kadın girişimciler hem de erkek girişimciler aynı fon kaynaklarına sahiptirler. Erkek girişimciler iş dünyasında daha fazla hırslı ve kendi işlerinin yöneticisi olmayı arzularken, kadın girişimciler ise genellikle daha temkinli davranarak, daha az hırslı ve ekonomik şartların üstesinden gelebilmek için çaba sarf ettikleri gözlenmektedir. Hem erkek hem de kadın girişimcilerin genellikle ailenin ilk çocuğu olmalarına rağmen erkek girişimciler kadınlara göre yaklaşık 10 yıl daha erken iş hayatına atılmaktadırlar. Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri iş hayatına daha geç atılmaları üzerinde en önemli etkendir. Her iki grupta yer alan girişimciler de benzer destek gruplarına sahiptirler. Kadın girişimcilerin genellikle hizmet sektöründe ilk iş deneyimlerini kazandıkları ve daha düşük düzeyde riskleri üstlenmek istedikleri, erkek girişimcilerin de genellikle üretim alanında ilk iş deneyimlerini kazandıkları ve daha yüksek düzeyde risk üstlenmek istedikleri belirlenmiştir.

Kadın ve erkek girişimcilerin çeşitli unsurlar tarafından karşılaştırılması Ronstandt tarafından yapılmış olup, karşılaştırmaya ilişkin bilgiler Tablo 1.2’de gösterilmektedir:

Tablo 1.2.Ronstandt’a Göre Kadın ve Erkek Girişimcilerin Karşılaştırılması

KATEGORİLER	AÇIKLAMALAR
KİŞİSEL KATEGORİLER	Farklılıklar olmasına rağmen, iş dünyasında olmayanlara göre çok küçüktür.
DENEYİM	Birçok çalışma, kadınların bir işe başlamadan önce bu alanda erkeklerden daha doğrudan deneyime sahip olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda, bir işe başladıktan sonra kadınların haftada erkeklerden daha az zaman harcadığı bulunmuştur.
HEDEFLER	Kadınların iş hayatına liderlik etme olasılığı erkeklerden daha fazladır ve daha az kârlıdır.
İŞ FAKTÖRLERİ	Araştırmalar kadınların küçük ve orta ölçekli işletmeler işlettiğini gösteriyor. Bir çalışma bunu çevresel engellere bağladı.
ÇEVRESEL FAKTÖRLER	Erkekler ve kadınlar arasında belirgin farklılıklar vardır. Hemen hemen tüm çalışmalarda, kadınların finansal kaynaklar, bankacılar ve diğer finansal araçlarla ilgili bazı sorunları vardır. Aynı zamanda, kadın girişimciler perakende ve hizmetlere erkeklerden daha fazla odaklanmaktadır. '

Kaynak: Çelebi, Turizm Sektöründeki Küçük işyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1997: 21.

2.5.Kadın Girişimcilerin Hareket Noktaları ve Önemli Özellikleri

Literatürde girişimcilere yönelik yapılan birçok deneysel araştırmada girişimcileri, kendi işlerini kurmaya yönlendiren birtakım unsurların bulunduğu ve girişimcilerin bazı benzer özellikler taşıdıklarına yönelik bulgular elde edilmiştir. Araştırmalar, girişimcileri bir iş kurmaya yönlendiren temel faktörlerin mevcut riskleri kabul etme ve bağımsız ve başarılı olma ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Yine araştırmalar, işletmelerin bilinçli kararlar verebilmeleri, geleceği planlayabilmeleri ve zamanı etkili bir şekilde yönetebilmeleri gerektiğini gösteriyor (Gürol, 2000: 240-241).

Tablo 1.3. Kadınların Girişimciliğe Yönelmelerinde Etkili Olan Güdüler

GÜDÜ	SIKLIK	YÜZDE
1. Hırs	11	27.5
2. Kendi İlgi Alanı	11	27.5
3. Bağımsızlık	5	12.5
4. Finansal Zorunluluklar	4	10.0
5. Konforlu Bir Yaşam Düzeyi	4	10.0
6. Meşgul Olma Arzusu	2	5.0
7. Konforlu İkili Bir Rol	1	2.5
8. Yatırım	1	2.5
9. İstihdam Yaratma İsteği	1	2.5

Kadın girişimcilerin genellikle yaşadıkları memnuniyetsizlik ve işyerinden dışlanma gibi faktörlerin, bir iş yürütürken karşılaşılabilecekleri psikolojik risklerle ilişkili olma olasılığı daha düşüktür. Kadın girişimciler, mesleki geçmişleri nedeniyle düşük sosyal ve finansal risklerle karşı karşıyadır. Tablo 1.4'de Amerika Birleşik Devletleri'nde gerçekleştirilen bir çalışmaya göre kadın girişimcileri iş kurmaya yönlendiren unsurlar önem sırasına göre sıralanmıştır (Gürol, 2000: 240-241):

Tablo 1.4. Kadın Girişimcilerin İşe Başlama Konusundaki Motivasyonları (Önem Sırasına Göre)

Bağımsız olma arzusu İş doyumunu sağlama
Hedeflerine ulaşarak kendini gerçekleştirebilme
Mevcut fırsatları değerlendirme
Maddi gelir elde etme
Belli bir statüye ulaşma, prestij elde etme
Güçlü olma arzusu
Ekonomik zorunluluklar
Kariyer sahibi olabilme

Kaynak: The Woman Entrepreneur. Starting, Financing and Managing a Successful Business. Hisrich, Robert D., Brush, Candida G., Fourth Printing, 1989, Lexington Books, s. 30.

Onural'a göre Türkiye'de kadınların girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirme nedenleri şunlardır:

- Mevcut işine uygun bir iş bulamıyor, beklentilerini karşılayan bir iş bulamıyor, bu yüzden beklentilerini karşılayabileceğini düşündüğü bir işe başlıyor.
- Zamanı etkili bir şekilde organize ederek aile üyeleriyle daha fazla zaman geçirebilmek

Onural, kişileri girişimcilik faaliyetlerine yönlendirmekte olan unsurları itici ve çekici olmak üzere ikiye ayırmıştır. Boşanma veya eş kaybı gibi kadın girişimcileri harekete geçiren faktörler itici faktörlerdir; Sanayiye ilgi, pazar fırsatları, mücadeleler ve kazanma arzusu gibi faktörlerden bahsetmiştir.

Bowen Heistrich, kadın girişimcilerin uzmanlıklarını araştıran araştırmacılardan biridir. Kadın girişimciler için yaptığı çalışmaların sonucunda Heistrich aşağıdaki özellikleri keşfetti.

- Genel olarak eğitim düzeylerinin yüksek olduğu,
- Yüksek kontrol alanlarına sahip oldukları,
- Sıradan kadınlardan daha sert ve daha cesurlar,
- İş yapan bir aileden gelme olasılığı daha yüksektir,

İşletmelerde sık sık ayrımcılık, kadın girişimciliğinin artmasında en önemli faktörlerden biridir. Yasal desteğe ve iş hayatındaki kadınlara karşı ayrımcılığı önleme çabalarına rağmen, iş hayatındaki kadınlara karşı ayrımcılık yapmak mümkün değildir. Yine girişimcilik yoluyla kadınlar kaynaklarını akıllıca kullanabilir, kısa ve uzun vadeli planlar yapabilir, etkili iletişim kurabilir ve deneyimlerini iş dünyasından son derece üretken olanlara aktarabilir. (Ecevit, 1993: 18).

Tablo 1.5.Kadın Girişimcilerin İş Kurma Nedenleri

Nedenler	Bu İş sahası ile ilgilenmek : % 35 Ev kadını olmaktan sıkılmak : % 17 Yer değiştirme : %13 İşte hüsran : % 11
Motivatörler	En güçlü motivatörler Bağımsızlık Başarı
	Zayıf Motivatörler İş tatmini
	Ekonomik gereksinim Bazı güvenlik etmenleri
Yetenekler	Dİğer motivatörler Fırsat, statü, para, güç
	İnsan kaynakları, pazarlama, yeni fikir- ürün üretimi, iş süreçleri, planlama /strateji/organizasyon ve finans yönetiminde iyi olmak istiyorlar.

Kaynak: Hisrich ve Öztürk, 1999: 121.

Türkiye’de kadınları girişimcilik faaliyetlerine yönlendiren unsurlar, yeni bir iş kurmasında etkili olan sebepler ve kadınların girişimciliğe yönelik yetenekleri Tablo 1.5’te gösterilmektedir. Türkiye’deki kadınların girişimciliğe yönelmelerine etki eden birçok unsur yer almaktadır. Kadınları girişimciliğe yönlendiren en önemli unsur Tablo 1.5’te de görüldüğü üzere faaliyet gösterdikleri alana ilgi duymalarıdır. Yine kadınların ev hanımlığı rolünden kurtulmak istemeleri, mevcut işlerinde haksızlığa uğramaları ve farklı bir işte çalışma arzuları da girişimciliğe yönlendiren unsurlar arasında yer almaktadır. Kadın girişimciliğine yönelik gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde Türkiye’deki ve Avrupa ülkelerindeki kadınların girişimciliğe yönelmesindeki en önemli fark ev hanımlığı rolünden kurtulmak istemeleridir (Hisrich ve Öztürk, 1999: 120).Kısacası, kadın girişimciler yaşadıkları toplumda kabul edilmek, iş hayatına saygı duymak, kişisel çabalarına saygı duymak, kariyerlerini geliştirmek ve öz farkındalık kazanmak için yeni işlere başlıyorlar. Mevcut operasyonlardan memnuniyetsizlik, işi büyütme isteği, memnuniyet ve daha fazla finansal gelir elde etmek, erkek girişimcileri kendi işlerini kurmaya iten faktörlerden bazılarıdır. (İlter, 2010: 75-76).

2.6.Kadın Girişimcilik Türleri

1970’lerde ve 1980’lerde, teknoloji endüstrisinin gelişmesi ve bu değişikliklerle kadınların kendi işlerini yapabilmeleri gerektiği ortaya çıktı. Günümüzde bilgi çağı dinamik bir yapıya sahiptir ve kadınların iş yapması için endüstriyel yaştan daha fazla fırsat sunmaktadır. Kadın girişimcilerin genellikle ailelere ve çocuklara, hamile kadınlar, ev hanımları veya kadınlar için sosyal ortamlara odaklanan meslekler için uygun olduğu düşünülmektedir. Kadınların cinsiyet rolü bu durumda daha etkilidir, ancak bugün bununla çelişen örnekler vardır. Kadınların erkeklere sadakati, cinsiyet rollerini ne ölçüde aldıklarını yansıtmaktadır. Birçok kadının sosyal statüsü, erkeklerde bağımlılık düzeyine bağlıdır. Kadınların sosyal statüsü, evli olup olmadıkları veya erkeklerle ilişkileri olup olmadığı ile belirlenir (Top, 2006: 23-24).

Tablo 1.6.Kadın Girişimci Tipleri

Girişimci İdealleri Bağlı	Geleneksel Cinsiyet Rollerine Bağlı		
		Yüksek	Düşük
	Yüksek	Geleneksel	Yenilikçi
	Düşük	Evcil	Radikal

Kaynak: Goffee ve Scase, Kadınlar İş Başında, Kadın Girişimcilerin Deneyimleri, çev. Ahmet Fethi, Eti Kitaplan, 1992, İstanbul, s.78.

- **Geleneksel Girişimciler:** Geleneksel girişimciler, kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ve girişimcilik ideallerine sıkı bir şekilde bağlı olup, iş yerlerinde gördükleri baskı ile genellikle evli oldukları için aile içi ilişkilerinden dolayı ortaya çıkan baskıdan etkilenirler. Bu nedenden dolayı kadın girişimciler genellikle toplumsal cinsiyet rollerine uygun sektörlerde girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirmeye yönelmektedirler. Kadın girişimciler çoğunlukla restoran, yemek fabrikası, bireysel destek ajansı, sekreterlik, kuaför, güzellik merkezleri ve misafirhane gibi alanlarda faaliyet gösteren işletmeler kurmaya eğilimlidirler. Kadın girişimciler iş hayatlarına ve evliliklerine zarar gelmeyecek şekilde hareket ederek, sıkı maliyet hesapları gerçekleştirerek kâr etme amacı taşıyarak ve istikrarlı bir şekilde varlığını sürdürebilen işler kurmaya yönelmektedirler.

- **Yenilikçi Girişimciler:** Bu grupta yer alan girişimciler toplumsal cinsiyet rollerinden soyutlanarak, girişimciliğe yönelik motivasyon düzeyi yüksek olan kadınlar olup, yüksek eğitim düzeyine sahip ve

ekonomik özgürlüklerine düşkün bireylerdir. Bu bireyler aynı zamanda teknolojiye ilişkin iyi düzeyde bilgiye sahip olup, teknolojiyi kullanım düzeyleri yüksek seviyededir.

Bu grupta yer alan girişimci kadınlar için işleri ön plandadır ve sosyokültürel ve ekonomik ilişkileri üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Girişimciliğin kendilerine sağladığı yeni bireysel kimlik sayesinde bu grupta yer alan kadınlar kısıtlı arkadaş çevresine sahip olmalarının yanı sıra medeni halleri genellikle bekârdır. Geçmiş iş yaşantısında yaşadıkları olumsuzluklar sebebiyle sınırlı bir meslek geleceklerinin olduğu düşüncesine sahip olurlar ve bu nedenden dolayı da girişimciliğe yönelirler. Ayrıca girişimcilik faaliyetleri sonucunda hem bireysel hem de ekonomik açıdan başarıya ulaşabilecekleri düşüncesi girişimciliğe yönelmeleri üzerinde etkili olmaktadır (Top, 2006: 23-24).

- Evcil Girişimciler: Bu grupta yer alan girişimci kadınlar toplumsal cinsiyet rolleri gereği iyi bir eş ve anne olma görevini ön planda tutarken yaptıkları işler onlar için ikinci plandadır. Bu girişimcilerin büyük bir kısmı evli olup genellikle toplumsal cinsiyet rollerine uygun terzilik, güzellik bakımı, sanat, sağlıklı yiyecekler, iç dekorasyon ve güzellik bakımı gibi alanlarda faaliyet göstermektedirler.

Bu grupta yer alan kadınları girişimciliğe yönlendiren asıl unsur ekonomik ihtiyaçları değildir. Bu girişimcilerin eşleri genellikle idari ya da profesyonel konumlarda çalışmakta olup büyük bir kısmı orta ekonomik sınıfa mensupturlar. İşlerini yaparken tüm yeteneklerini ortaya koyan bu girişimciler için yaptıkları işten haz almak ön plandadır. Bu sebepten dolayı yaptıkları işten daha fazla maddi gelir elde etmek ve işlerini büyütmek önem arz etmektedir. Bu grupta yer alan kadın girişimciler, faaliyet alanlarına yönelik talebin en yüksek düzeyde olduğu durumlarda bile yaptıkları işten haz alabilmek ve sürekli müşterilerine sundukları mal veya hizmetin kalitesinde bozulmaya neden olmamak amacıyla asgari düzeyde faaliyet gösterirler. Özetle evcil girişimciler genellikle küçük çaplı, uzun vadeli ve düzenli iş faaliyetleri sürdürdüklerini söylemek mümkündür (Top, 2006: 23-24).

- Radikal Girişimciler: Feminist girişimciler olarak da adlandırılabilen bu grupta yer alan kadınlar, kendilerini tüm alanlarda erkeklerle eşit görerek, kendilerini feminizmin bir unsuru olarak değerlendirmekte ve kadınlığın yaptıkları iş için motive edici bir unsur olduğunu düşünmektedirler. Bu sebepten dolayı erkeklerin faaliyet gösterdikleri tüm alanlarda kendilerinin de olmaları gerektiğini düşünmektedirler. Bu grupta yer alan evli girişimciler faaliyet gösterdikleri işte eşleriyle işbirliği içerisinde, eşit şartlarda ve bir arada çalışmalarını sürdürmeleri gerektiğine inanırlar.

Feminist ideoloji radikal grupta yer alan kadın girişimcilerin temel düşüncelerini oluşturmaktadır ve gerçekleştirdikleri girişimcilik faaliyetlerinin kadınlara hizmet etmeye yönelik verilen mücadelenin bir parçası olduğunu düşünmektedirler. Radikal kadın girişimciler, toplumsal cinsiyet rollerine ve girişimciliğin temel hedeflerine bağlılık düzeyleri oldukça düşüktür. Bu grupta yer alan kadınlar için girişimcilik faaliyetlerinin temel amacı maddi gelir elde etmek ya da kariyer yapmak olmayıp, kadınlara hizmete yönelik verilen mücadeleye destek vermektir. Radikal kadın girişimciler, gerçekleştirdikleri girişim faaliyetlerini sosyal ve ekonomik bir birim olarak nitelendirmekte ve temel amaçlarını hiçbir ön yargıya maruz kalmaksızın, kendi hayat stillerini ve kişisel kimliklerini açığa çıkarabilecekleri bir ortam oluşturmaktır. Bu grupta yer alan girişimci kadınlar çoğunlukla kadın hareketine yönelik eğitim, perakende satış, basın- yayım ve küçük çaplı üretim gibi alanlarda çeşitli faaliyetler gerçekleştirebilmededir (Kutaniş, 2006: 63).

Dorothy Moore'un kadın girişimcilere yönelik 1987 yılında gerçekleştirdiği çalışmasında geleneksel ve modern girişimciler olmak üzere kadın girişimcileri iki grupta incelemiştir:

Tablo 1.7.Modern ve Geleneksel Kadın Girişimciler Arasındaki İlişkiler

	Geleneksel (1945-1970)	Modern (1970- ve sonrası)
Yönelimleri	-Ev ve aile	-Kariyer
Çalışma Amaçları	-Ek gelir sağlama	-Planlarını ve ideallerini gerçekleştirme.
Girdikleri sektör	-Hizmet ve perakende ticaret	-Erkeklerin baskın olduğu işler ve yeni atılımlar
Finansman	-Kişisel kaynaklar	-Dış kaynaklar
Kredi	-Ayrıım	-Eşit kredi olanakları
Eğitim	-Sanat ve beşeri bilimler	-Tecrübe ile desteklenmiş teknik ve yönetsel r birikim
İşletme Tipi	-Tek sahiplik ve düşük gelir	-Ortaklık şeklinde büyüme ve yüksek gelir
Rol Modelleri	-Engelleyici	-Daha az engelleyici

Kaynak: Moore, D.P. s.277

Tablo incelendiğinde ilk kuşak ya da geleneksel kadın girişimcilere yönelik genel tasvirin şu şekilde olduğu görülmektedir:

- Genellikle 35-45 yaş grubunda yer almaktadırlar.
- Genel olarak evli ya da evliliği sonlanmış olan kadınlar olup bir aileye sahiptirler.
- Ülke ortalamasının çok üzerinde bir eğitim düzeyine sahip bireylerdir.
- Genellikle aile mensuplarından biri serbest çalışabilmektedir.
- Genellikle iş alanındaki ilk deneyimi olup, yeni kurulan genç bir firmanın yöneticisi konumundadırlar.
- Genellikle birkaç çalışanın istihdam edildiği perakende ticaret ya da hizmet faaliyetlerinin gerçekleştirdiği bir işletmeye sahiptirler.
- Kişisel birikimleri ve mal varlığı iş kurmaya yönelik sermayelerini oluşturmaktadır.

Yukarıdaki, Tabloda modern kadın girişimcilere yönelik yapılan tasvirin ise şu şekilde olduğu görülmektedir:

- Teknik konular ve yönetim hakkındaki bilgi düzeyi yüksek seviyededir.
- Genellikle erkek yoğun alanlarda faaliyetlerini sürdürmektedirler.
- Toplumsal cinsiyet rollerinin engelleyici etkisi daha azdır.

Alanyazında kadın girişimcilere yönelik yapılan farklı sınıflandırmalarda misyonu ve vizyonu farklı olmalarına rağmen tüm kadın girişimcilerin temel amaçlarının çevresine yarar sağlamak olduğu görülmektedir.

2.7.Topluma ve Ekonomiye Kadın Girişimcilerin Sağladığı Katkılar

Kadının dünyada daha yüksek konuma getirilmesi amacıyla Birleşmiş Milletlerin 1975 yılını uluslararası kadın yılı olarak nitelendirmesi ve “Kadın On Yılı” olarak nitelendirilen 1976-1985 yılları ile birlikte küresel çapta kadınlar kendine ait işlerini kurarak ekonomik hayatta var olmaya başlamışlardır. Süreçten önce, ekonomik meselelere iş hayatına giren kadın girişimcilerin eğitim düzeyi arttıkça, ekonomik meselelerin yerini kadınların bağımsız olma, kendilerini savunma ve bilgisini gösterme ihtiyacı aldı. Artan sayıda kadın girişimci olan bir toplumda, artan istihdam fırsatları ve kişisel ve sosyal refah düzeyi ekonomik büyüme ve kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Kadın girişimciliğinin yetersiz olduğu bir toplumda, kadınların ekonomik refahı ülkenin ekonomik büyüme ve gelişmesinden olumsuz etkilenmektedir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 45).

Tablo 1.8.Çalışma Yaşamında Kadınlar (Global Cinsiyet Dağılımı Ölçümüne Göre)

Ülke	Sıralama	Puan	Ekonomik Dağılım	Ekonomik Fırsat	Politik Dağılım	Eğitimsel Başarı	Sağlık Ve Refah
İsveç	1	5,53	5	12	8	1	1
Norveç	2	5,39	13	2	3	6	9
İzlanda	3	5,32	17	7	2	7	6
Danimarka	4	5,27	6	1	20	5	2
Finlandiya	5	5,19	12	17	4	10	4
Yeni Zelanda	6	4,89	16	47	1	11	26
Kanada	7	4,87	7	27	11	12	14
Birleşik Krallık	8	4,75	21	41	5	4	28
Almanya	9	4,61	20	28	6	34	10
Avusturya	10	4,61	15	25	^ 22	17	18
Birleşik Devletler	17	4,40	19	46	19	8	42
Yunanistan	^ 50	d3,41	44	48	' 50	45	22
Brezilya	51	3,29	46	" 21	57	27	53
Meksika	52	3,28	.. 47	45 ^	41 ^	44	51
Hindistan	53	3,27	54	35	^ 24	" 57	34
Kore	54	3,18	' 34	" 55	^56	48	27
Ürdün	55	2,96	58	32	58	43	43
Pakistan	56	2,90	53	54	37	58	33
Türkiye	57	2,67	22	58	53	55	50
Mısır	58	2,38	57	50	55	56	49

Kaynak: KAGIDER, 2005: 3.

Dünya Ekonomik Formu tarafından 2005 yılında 30 OECD üyesi ülkesini ve Avrupa Birliği ülkelerini de kapsayan çalışmada elde edilen veriler Tablo 1.8'de verilmiştir. Tablo incelendiğinde kadın girişimciliği sayısında Türkiye'nin toplam 58 ülke içerisinde 57. sırada yer aldığı görülmektedir. 1-7 aralığında değişen puanlamaya göre Türkiye'nin toplam puanının 2,7 olduğu görülmektedir. Beş unsurun ölçüldüğü değerlendirmede Türkiye'nin ekonomik dağılımda 22, sağlık ve refah alanında 50, politik güçlülükte 53, eğitim başarısı alanında 55 ve ekonomik fırsatlar alanında 58. sırada yer aldığı tespit edilmiştir.

Türk kadınları, faaliyetlerin uygulanmasında ve özellikle yönetim ve finans gibi yerlere ihtiyaç duymayan son mühendislik ve üretimde yüksek öğrenim çağındaki kız öğrencilerin eksikliğinde sıklıkla desteğe ihtiyaç duymaktadır. OECD ülkelerinde kadın girişimciler bilgi, deneyim ve ilgi alanları hizmet sektörüne odaklandığından hizmet sektöründe çalışmaktadır. (Yalkın, 1993: 108).Erkek egemen, fiziksel olarak egemen bir endüstriyel topluma geçiş, daha bilgili bir bilgi toplumuna yol açıyor ve kadınların çalışma yaşamlarını etkiliyor. Kadınların ayırt edici özelliklerinden biri olan işbirliği ve düzenleyici faktörler, kadınların bilgi çağında daha fazla saygı görmesini sağladığına inanılmaktadır. Temel iş özelliklerine sahip Türk kadınları, bilgi toplumunun karşılaşılabileceği tüm sorumluluk ve riskleri üstlenmeye hazırdır. (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 45).

2.8.Kadın Girişimcilerin Sorunları

Kadınları işe dahil etmek ve iş yapmak için birçok olumsuz koşul yaratmak daha düşük katılım düzeylerine yol açar. Kadınların ailede cinsiyet rolleri ve sorumlulukları işgücünün çalışmalarını olumsuz etkilemektedir ve kadınların eğitimi, kurumları ve mevzuatı yetersizdir. Genel olarak, riskli iş faaliyetleri, kadınların karşılaştığı zorluklarla birlikte risklidir. (Ertürk, 1993: 43).

Kadınların işgücüne katılımını artırmak, kendi işlerini yürütmek ve iş yapmak, erkekler için eşit haklar, karşılaştıkları zorlukları azaltmak ve ekonomik kalkınmayı hızlandırmak ekonomik hayatta önemli bir rol oynayacaktır. Kadınlar ekonomi bilgisini kullandıkça, işleri için yeni endüstriler ve istihdam fırsatları yaratabilirler. 1980'lerde kadın girişimciler ve kadın girişimciler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde benzer sorunlarla karşı karşıya kalmıştır, ancak kadınlar cinsiyetlerine ve cinsiyet rollerine bağlı olarak farklı

zorluklarla karşılaştıklarında kadın girişimciliği ile ilgili araştırmalar artmıştır. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları zorlukların bir kısmını cinsiyetlerine göre listelemek mümkündür. (Ertürk, 1993: 44):

- Sosyal açıdan karşılaşmış oldukları zorluklar,
- Kurmuş oldukları işletmelerin yanı sıra evin işleri ve çocuk bakımları gibi sorumlulukların olması nedeni ile karşılaşmış oldukları sorunlar,

Wheler ve Bernasek, kadınların iş yapmalarını engelleyen unsurları ikiye böler; ilk faktör, iş ve yaşamda erkek egemenliğinin yaygınlığıdır. Bugün kadınlara karşı ayrımcılık azaldı, ancak işletmelerde erkek işbirliği ve erkek istihdamı yönünde hala bir eğilim var. İkinci faktör, kadın işletmelerinin erkeklerden daha zayıf ve operasyonlarının erkeklerden daha yavaş olmasıdır. Kadınların kaynak bulmasını zorlaştıran faktörlerden biri, finansal kaynakları sağlayan bireylerin, müşterilerin ve insanların genellikle erkek olmasıdır. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları zorlukları belirlemek için yapılan bir araştırmaya göre, kadınların iş yaparken karşılaştığı zorluklardan biri de sosyal görüşler, inançlar ve değerlerin değeridir. Yine sermayeye erişim, iş çevresi, bürokrasi, yasal engeller, piyasa hakkında bilgi eksikliği ve fiyat ve ticaret sorunları kadınların iş dünyasında karşılaştıkları zorluklardan bazılarıdır. Ek olarak, duygusal bir yapıya sahip bir kadının belirli duygusal sorunları vardır. Uzun vadeli ve yüksek hacimli işlemler, zorla bağışlar, yasal değişiklikler ve kadın girişimciler için zorluklar, bir iş yürütürken karşılaştıkları zorluklardan bazılarıdır. (Tan, 2006: 530). Toplumda gözlenen sosyal ve kültürel farklılıklar bazen kadın girişimciler için avantajlar yaratır ve bazen dezavantajlar yaratır. Kadın girişimciler bazen büyük, modern şehirlerde çeşitli sosyal ve kültürel sorunlarla karşı karşıya kaldıklarından geleneksel sosyal yapılarla karşılaşmaktadırlar. (Kutaniş, 2003).

Makro ve mikro-yapılandırılmış kadın girişimcilerin karşılaştığı yasal sorunlar ile ulusal ve sektörel sorunlar makro problemler yaratır; Sosyal ortamdan kaynaklanan sorunlar ve kişisel özellikler mikro ölçekli problemler oluşturmaktadır. Bu sorunlar (Kutaniş, 2006: 64-65);

Makro Boyuttaki Sorunları

- Kaynak ve sermaye temin etme
- İşletme için uygun fiziki mekân bulma,
- Alet, edevat ve diğer donanımları temin etme,
- Devlet daireleri ile etkileşim kurabilme
- Sosyal çevrenin görüşleri
- İş çevresiyle etkileşim

Mikro Boyuttaki Sorunları

- Deneyimsizlik, bilgi eksikliği ve destek bulamama
- Düşük eğitim düzeyi
- Sosyal çevre ile etkileşim kuramama
- Müşterilere yönelik iletişimin yetersiz kalması

Sermaye arzı, iş girişiminde kadın girişimcilerin karşılaştığı en önemli zorluklardan biridir. Yine, kadın girişimcilerin iş yürütmesinde önemli bir konu bürokrasi, deneyim ve bilgi eksikliğidir. Vergiler, borçların ödenmesi ve ürünlere yönelik yetersiz talep, bir işletmeyi yürütmedeki zorluklardan bazılarıdır. Vergi yükünün azaltılması birçok girişimcinin beklentileri arasında yer almaktadır (Ufuk ve Özgen, 2001).

Varlık edinimi, bir iş kurmanın en yaygın zorluklarından biridir. Kadın girişimciler, kaliteli ürün, malzeme, ekipman ve tesis alabilecekleri yerleri belirleme konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları veya kendilerine yardımcı olabilecek destek bulamadıkları için ciddi sorunlarla karşılaşabilirler. Erkek girişimcilerden daha kısıtlı olan kadın girişimcilerin, kendi işlerini kurmak ve işletmek için ihtiyaç duydukları bilgi ve ekipmana erişimleri erkek girişimcilere göre daha fazladır (Kutaniş, 2006: 66).

2.8.1. Makro Sorunlar

Bu grupta yeralan problemler genellikle devlet yapısına bağlı olarak ekonomik hayat içerisinde ortaya çıkan sorunlardır. Kadın girişimcilerin karşılaştıkları piyasa koşullarına yönelik problemler, yasalar ve devlet

uygulamaları sonucunda ortaya çıkan problemler, sermaye teminine yönelik karşılaşılan problemler makro sorunlar kapsamına giren sorunlardır (Kutunis, 2006: 66).

2.8.1.1. Beceri ve Mesleki Eğitim

Kadınların ve bireylerin toplumda daha yüksek statüye sahip olmalarını ve güçlenmelerini sağlayan en önemli unsur eğitimidir. Eğitim toplumda var olan cinsiyete yönelik ayrımcılık faaliyetlerinin de sonlandırılmasında etkili olan en temel öğedir. Bireylerde davranış değişikliği yaratma süreci olan eğitim bireylerin davranış biçimleri üzerinde etkili olarak onları sosyal hayata hazırlar. Bir süreç boyunca gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ile birey çalışma hayatına hazırlanmanın yanı sıra aynı zamanda bireylerin toplumsal ve siyasi düzene de uyum sağlamalarını ve aktif katılımlarını da sağlamaktadır. Eğitim kadınların toplumda ikinci sınıf insan muamelesi görmelerini önleyerek, toplumdaki konumlarının da daha yüksek seviyelerde olmasını sağlar ve kişisel özgürlüklerini elde etmelerini sağlayan temel unsur olur. Kadınlar eğitim seviyelerinin yükselmesiyle aile içi işçisi pozisyonundaki tarımsal alandaki faaliyetlerinden kurtularak farklı alanlarda hak ettikleri ücret karşılığında çalışabilme imkânını elde edebilmektedirler. Günümüzde bilim ve teknolojiye yaşanan gelişmeler, çalışma hayatı ve sosyal hayata yönelik uzmanlık gerektiren bilgilerin öğrenilmesini zorunlu kılmakta ve dolayısıyla bu durum eğitimin gerekliliğini ön plana çıkarmaktadır. Kadınlar, eğitim seviyelerinin yükselmesi ile toplumdaki konumlarının daha iyi bir seviyeye gelmeleriyle birlikte aynı zamanda sosyal çevrede söz hakkı da elde edebileceklerdir. Bu sayede kadınların ailedeki ve toplumdaki etkinliği artarak alınan kararlarda daha etkili olmaları sağlanacaktır. Kadınların toplum içerisinde daha iyi bir konuma sahip olması ve etkinliğinin artması girişimcilik faaliyetlerini de olumlu yönde etkilemektedir. Fakat bu durum yalnız başına kadınların girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirebilmeleri için yeterli olmayıp aynı zamanda toplumsal desteğe de ihtiyaç duyulmaktadır. Bireylerin kendine ait işlerini kurabilmeleri için üst düzey bir eğitim almaları gerekmemesine rağmen yönetim ve girişimcilik konularında eğitim almaları işletmenin kurulması ve faaliyetlerin yürütülmesine yönelik avantajlar sağlamaktadır. Kadın girişimciler açısından eğitim, teknolojiyi kullanma ve beceri geliştirme unsurlarının hayati önemi bulunmaktadır. Bu unsurlar girişimcilerin piyasada var olan fırsatları görebilmelerini ve değerlendirebilmelerini sağlamada önemli rol oynamaktadır. Ülkelerin sosyo-kültürel ve ekonomik şartlarına uygun bir şekilde hazırladıkları eğitim-öğretim programları hazırlamaları ve uygulamaları kadınların girişimciliğe yönlendirilmesinde ve girişimcilik faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli rol oynamaktadır. Günümüzde bilginin ekonomi üzerindeki önemli etkisinin inkâr edilmesi mümkün değildir. Bu sebepten dolayı kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesi ile toplumda daha yüksek bir konuma gelmeleri sağlanabilir. Böylece kadın girişimcilerin erkek girişimcilerle rekabet edebilecek seviyeye gelmeleri sağlanır ve iş dünyasında etkili bir konuma erişebilirler. Kadınların eğitim düzeyinin yükselmesi ile aktif olarak ekonomik hayata katılımları, toplumda söz sahibi olmaları, kişisel özgürlüğünü ifade edebilmeleri ve yaşam kalitelerinin artması sağlanabilir. Ekonomik hayatta geri planda kalan kadınların eğitim düzeylerinin yükselmesi ile aktif iş hayatına katılımlarının ve üretken nüfus içerisinde yer almalarının sağlanabileceğini söylemek mümkündür (Ecevit, 1993: 28).

2.8.1.2. Mesleki Örgütlenme

Bireysel olarak çalışanlar ya da ilerleyen süreçte bireysel olarak çalışmak isteyen kişiler için örgütlenme faaliyeti önemli bir konumda bulunmaktadır. Piyasadaki zorlu rekabet koşullarıyla mücadele edememe, gelirin azalması ve çalışanların haklarını alamamaları gibi durumlar etkili bir örgüt çalışması ile minimum düzeye indirilebilir (Ecevit, 1993: 28). Aynı sektörde faaliyet gösteren kadın girişimcilerin işbirliği yapabilmelerini sağlayan örgütlenme aynı zamanda girişimcilerin koordineli bir şekilde hareket etmelerine de imkân tanımaktadır. Duygusal bir yapıya sahip olan kadın girişimcilerin örgütlenmesi kendilerini bir yapının üyeleri olarak görebilmeleri bakımından sosyo-psikolojik açıdan da fayda sağlamaktadır. Kadın girişimcilerin örgütlenmesi aynı zamanda politik ve ekonomik açıdan da birtakım yararlar sağlamaktadır.

Kadın girişimcilerin faaliyetlerini başarılı bir şekilde yürütebilecekleri alanların tespitinde kadın örgütleri önemli rol oynamaktadırlar. Kadın örgütleri ayrıca üyelerinin sosyo-ekonomik düzeylerinin yükselmesinde ve toplumda var olan cinsiyet ayrımcılığı ile mücadelede etkili olmaktadır. Kadın girişimcileri korumak ve desteklemek amacıyla kurulan örgütlerin sayısı dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye’de de artış göstermektedir. Mentorluk sistemi sayesinde kadın örgütleri uluslararası düzeyde faaliyetlerini sürdürme imkânı elde etmektedirler. 12 Eylül 2002 tarihinde Türkiye’de kadın girişimci sayısını arttırmak ve mevcut kadın girişimcilerin desteklenerek güçlendirilmesini sağlamak amacıyla Kadın Girişimciler Derneği

(KAGİDER) kurulmuştur. TOBB'un destek verdiği KAGİDER Türkiye geneli tüm illerde yaygınlaştırılarak kadın girişimcilerin Türkiye'nin sosyoekonomik yönden gelişimine aktif olarak katılımlarını sağlamıştır.

2.8.1.3.Sermaye Teminindeki Sorunlar

Kadın ve erkek girişimcilerin kendilerine ait işletmeleri kurabilmek için ihtiyaç duydukları finans desteğini temin edebilecekleri kaynaklar farklılıklar göstermektedir. Erkek girişimciler kendilerine ait işletmeleri kurma aşamasında kendi birikimlerinin yanı sıra bankalardan ya da çeşitli yatırımcılardan kredi alabilirken; kadın girişimciler ise sahip oldukları mal varlıklarını ve birikimlerini kullanmayı tercih ettikleri kadın girişimcilere yönelik yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir. Yetersiz sermaye hem kadın hem de erkek girişimcilerin işletme kurma aşamasında karşılaştıkları önemli problemlerden birisidir. Sermaye yetersizliği nedeniyle girişimcilik özelliklerini taşıyan birçok birey kendilerine ait işletmeleri kuramamaktadırlar. Sermaye yetersizliği işletme kurulmasını önlemenin yanı sıra aynı zamanda kurulan işletmelerin geliştirilip büyütülmesini de engelleyici bir unsur olmaktadır. Kadın girişimcilerin girişimcilik faaliyetleri ile yeni istihdam alanları oluşturmalarını engelleyen en önemli unsurlardan biri olan sermaye yetersizliğini ortadan kaldırmak için, devletin bu konuda destek programları düzenlemesi önem arz etmektedir.

Kadın girişimciler birçok bankadan kredi alırken problem yaşamaktadırlar. Bankalar, kadın girişimcilerin ihtiyaçları olan finansman desteğini alabilmeleri için bir erkek kefil bulundurma ya da mal varlığını ipotek gösterebilmeleri için eşlerinden ya da erkek yakınlarından izin alma gibi şartlar sunabilmektedirler. Bu durum bankalara ipotek olarak gösterebilecekleri mal varlığına sahip olmayan ya da bankaların istedikleri niteliği taşıyan kefil bulamayan kadın girişimciler için engel teşkil etmektedir. Günümüzde kadın girişimcilerin desteklenmesine yönelik programların artması ve banka sayılarındaki artış gibi nedenler kadınların ihtiyaç duydukları finansman kaynağını elde edebilmelerini kolaylaştırmıştır. Buna rağmen kadın girişimcilerin ihtiyaç duyduğu finansman kaynağı temininde banka kredilerine erkeklere oranla daha az yönelikleri yapılan çalışmalarda tespit edilmiştir (Müftüoğlu ve Durukan, 2004: 43).

2.8.2.Mikro Sorunlar

Kadın girişimcilerin karşılaştıkları tecrübe eksikliği, etkili bir sosyal etkileşimin kurulamaması, faaliyet gösterdikleri alana yönelik bilgi eksikliği, müşteri ilişkileri konusunda yetersiz olma, sorumluluk alanlarının fazla olması, aile tepkileri ve sosyokültürel engeller girişimcilik faaliyetlerinin yürütülmesini engelleyen mikro sorunlar olarak nitelendirilmektedir (Kutunis, 2006: 65). Kadınların toplum içerisindeki statüsü üzerinde etkili olan bir unsurdur. Girişimcileri müşterilerine ve çalışanlarına yönelik etkili iletişim faaliyetleri gerçekleştirerek işletme performansının artırılmasını sağlayabilirler. Ancak kadın girişimciler hem cinsiyetleri nedeniyle zorlanmakta hem de erkek girişimcilerin girişimcilik tecrübelerinin ve alt yapılarının kadınlardan daha fazla olması dolayısıyla erkek girişimciler işletmelerinin performansını yükseltebilirler (Kutunis, 2003: 60). Kadın girişimcilerin sosyal çevreden ya da kendilerinden kaynaklanan mikro problemleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

2.8.2.1.Güvensizlik

Bireylerin karar vermeleri üzerinde etkili olan en önemli unsur güven duygusudur. Bireylerin güven duyguları karar verme aşamasında var olan riskleri göze alabilme düzeyini belirlemektedir. Yüksek özgüvene sahip girişimciler daha hızlı ve etkili karar verebilmekte ve ortaya çıkabilecek riskleri asgari düzeye indirebilmektedir. Düşük özgüvene sahip bireyler ise yaşadıkları kararsız sonucu ortaya çıkabilecek riskleri arttırmakta ve gerçekleştirebileceği faaliyetleri riskli olduğu düşüncesiyle gerçekleştirememektedir. Girişimcilerin, girişimcilik faaliyetlerine başlamasında ve hedeflerine ulaşmasında etkili olan unsurlardan biri de özgüvendir. Girişimciler kurdukları işte başarılı olabileceklerine yönelik özgüvene sahip ve kendilerine saygı duymaları halinde hedeflerine ulaşır ve özgüveni artar (Bayraktaroğlu vd., 2006: 392). Özgüveni düşük kadın girişimciler ise girişimcilik niteliklerine sahip olmalarına rağmen hedeflerine ulaşamayabilirler.

Kadın girişimciliğine yönelik Ecevit ve Kaptanoğlu'nun gerçekleştirdiği araştırmalarında kadın girişimcilerin hedeflerine ulaşabilecekleri sektörlere yönlendirilerek bu alanda desteklenmesi özgüven düzeyinin yükselmesini sağlayabileceği belirlenmiştir. Bu nedenden dolayı girişimcilerin başarıya ulaşabilecekleri projelerde faaliyet göstermeleri ve manevi olarak desteklenmeleri kadın girişimcilerin özgüvenlerinin artırılabilceğini söylemek mümkündür. Bu durum göz önünde bulundurularak bankalara ve

sivil toplum kuruluşlarına, kadın girişimcilerin özgüvenini, başarıma isteklerini ve azmini arttırmaya yönelik programların geliştirilmesi tavsiye edilmiştir (Ecevit ve Kaptanoğlu, 2014: 28).

2.8.2.2. Ticari ve Yönetimsel Deneyim Eksikliği

Yönetim beşerî faktörlerle birlikte girişimcilik faaliyetlerinin yürütülmesini sağlayabilmek için ihtiyaç duyulan kaynakların koordine edilmesi, planlanması, yönlendirilmesi ve denetimini de içerisinde barındıran bir süreçtir. Bireylerin yaşam sürecinde karşılaştıkları olay ve olgular karşısında kazandığı bilgiler ise deneyim olarak tanımlanmaktadır. Bir bireyin yöneticilik yeteneği ile edindiği tecrübelerin birleşmesi sonucunda karşısına çıkan problemleri kolaylıkla çözüme kavuşturmasını ve değişimlere ayak uydurmasını sağlamaktadır (Küçük, 2005: 45). Faaliyet gösterdikleri alana yönelik bilgi ve tecrübeleri artan kadın girişimciler, yeni projeler ve istihdam alanları geliştirebilirler. Ecevit ve Kaptanoğlu'nun kadın girişimcilere yönelik gerçekleştirdikleri çalışmalarında bir ücret karşılığında çalışma hayatına katılmış bireylerin, çalışma ortamlarında edindikleri tecrübelerin girişimcilik faaliyetlerini sürdürürken işlerini kolaylaştırdığını; girişimcilik faaliyetlerine başlamadan önce evleri dışında herhangi bir çalışma tecrübesi edinen kadınların oranlarının %84 olduğu tespit edilmiştir. Kadın girişimcilerin edindikleri tecrübeler, girişimcilik faaliyetlerini sürdürmelerine yönelik finansal ve sosyal sermaye edinmelerini sağladıkları da çalışma sonucunda belirlenmiştir.

2.8.2.3. Rol Çatışması

Kadın girişimcilerin toplumsal cinsiyet rolleri ile iş hayatındaki rollerinin çatışması karşılaştıkları mikro problemlerden birini oluşturmaktadır. Kadın girişimcilerin aile ortamındaki yükümlülükleri ile çalışma hayatındaki yükümlülüklerinin birlikte yerine getirilmesi çatışmanın ortaya çıkmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu durum kadın girişimcilerin ev hayatına ilişkin yükümlülükleri bazı durumlarda iş hayatındaki yükümlülüklerini yerine getirmesine engel teşkil edebilmektedir. Kadınların aile bireylerinin talepleri ile iş hayatında karşılaştıkları taleplerin birbiriyle uyuşmaması sonucu ortaya çıkan rol çatışması, iş-aile çatışması olarak tanımlanır. Kadın girişimcilerin yaşadıkları bu çatışma iş-aile çatışması ya da aile-iş çatışması olmak üzere iki yönde ortaya çıkmaktadır. Kadın girişimcilerin iş hayatındaki rolünün, aile hayatındaki rolünü etkilemesi iş-aile çatışması olarak nitelenirken, aile hayatındaki rolünün iş hayatındaki rolünü etkilemesi de aile-iş çatışması olarak nitelendirilmektedir. Türkiye'de farklı bölgelere göre değişiklik gösteren kadının toplumsal ve ev hayatına yönelik sorumlulukları, kadın girişimcilerin, girişimcilik faaliyetlerine yönelik kararları üzerinde etkili olan unsurlardan birini oluşturmaktadır. Kadın girişimciler aile yaşamının ve toplumun kendine yükledikleri yükümlülükleri eksiksiz bir şekilde yerine getirebilmek için yoğun çaba sarf etmekte ve bu durum onların bir takım olumsuz durumlarla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır. Girişimci kadınlar, karşılıklarına çıkan tüm bu olumsuz durumlara rağmen yükümlülüklerini eksiksiz bir şekilde yerine getirme çabaları onları daha güçlü kılmaktadır. Böylece girişimci kadınlar mücadeleci ruha sahip olarak gerçekleştirecekleri yatırımlarda karşılıklarına çıkabilecek riskleri rahatlıkla üstlenebilmektedirler. Başarılı bir şekilde girişimcilik faaliyetini sürdüren kadınların aynı zamanda aile hayatına yönelik yükümlülükleri de bulunmaktadır. Kadınların aile hayatına ve çalışma hayatına yönelik yükümlülüklerini etkili bir şekilde yürütebilmesi ve ortaya çıkabilecek çatışmaları asgari düzeye indirebilmesi için uygulanabilecek birtakım stratejiler bulunmaktadır. Shelton bu stratejileri şöyle sıralamıştır (Gürol, 2000: 216-217):

- 1) Kadın girişimcilerin evlilik ve aile hayatından vazgeçerek kendini tamamıyla girişimcilik faaliyetlerine adanmasıdır. Kadınlar bu şekilde rol çatışmalarının ortaya çıkmasını önleyerek rol eliminasyonu gerçekleştirirler.
- 2) Kadınların aile hayatına yönelik sorumluluklarının azaltılması amacıyla az sayıda çocuk yapması ve bu şekilde rollerini azaltması rol çatışmalarını önleyebilmektedir.
- 3) Aile hayatına yönelik yükümlülüklerinin bir kısmını ailenin diğer bireyleriyle; çalışma hayatına yönelik yükümlülüklerinin bir kısmını da çalışanlarıyla paylaşarak hem aile içerisindeki hem de iş hayatındaki performansını arttırabilirler.
- 4) Kadın girişimcilerin çocuklarının özbakım becerilerini kazanıncaya kadar girişimcilik faaliyetlerine ara vermesi ile rol çatışmalarının ortaya çıkması ertelenebilmektedir.

Kadın girişimciler var olan amaçlarının öncelik durumuna göre yukarıdaki stratejilerden birini belirleyerek faaliyetlerini buna göre düzenleyebileceklerdir. Kadın girişimcilerin kendi durumlarını göz önünde

bulundurarak seçtiği stratejilere göre tekrardan girişimcilik faaliyetlerine yönelebilmelerini sağlayacak programların da oluşturulması gerekmektedir (Gürol, 2000: 216-217).

2.8.2.4. Ayrımcılık

Kadınlar çalışma hayatında dünyanın hemen her yerinde cinsiyetleri dolayısıyla ayrımcılık faaliyetleri ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Kadına yönelik ayrımcılık faaliyetleri geçmiş dönemlerde daha yoğun bir şekilde kendini gösterirken son dönemlerde iletişim faaliyetlerinin artması ve toplumsal yapıda görülen gelişmeler sayesinde kadın çalışanlara yönelik ücret, terfi ve eğitim gibi alanlardaki ayrımcılık faaliyetlerinde ciddi düzeyde azalmalar tespit edilmiştir. Kadınların Mısır'da geçmiş dönemlerde emniyet, ordu ve adli makamlarda görev yapamamalarına rağmen günümüzde bu engelin ortadan kaldırılması kadınlara yönelik ayrımcılığın azaldığına örnek olarak gösterilebilir (Gürol, 2000: 216-217).

Kadınlar, erkek egemen toplumlarda birtakım engellerle karşılaşabilmektedirler. Kadınlara yönelik ayrımcılık faaliyetleri daha çok ekonomi, bilim ve siyaset alanlarında ortaya çıkmaktadır. Kadınlara yönelik ayrımcılık faaliyetlerinin son bulmasıyla, kadınların yönetici, girişimci ve lider olarak toplumda yer almaları sağlanabilecektir. Çalışma hayatında kadınlara yönelik ayrımcılık faaliyetleri ülkemizde de görülmektedir. Ülkemizde kadınların işgücüne katılım oranları %72'lik oranla en yüksek seviyesine 1955 yılında ulaşırken, 1990'lı yıllarda bu oran %31 seviyelerine gerilemiştir. Kadınların 2004 yılında ise işgücüne katılım oranı %25,4 olarak belirlenmiştir. Türkiye'nin de üyesi olduğu OECD tarafından 2005 yılında yayınlanan rapora göre kadınların OECD ülkelerinde işgücüne katılım oranlarının %61 seviyesinde olmasına karşılık bu oranın Türkiye'de %25 seviyesinde olduğu belirlenmiştir. Yine raporda Türkiye kadın nüfusunun yalnızca binde yedilik kısmının resmi kayıtlarda girişimci olarak yer alabildikleri belirtilmiştir (KAGİDER, 2005: 4).

2.9. Türkiye'de Kadınların Girişimciliğe Yönelik Problemleri

1980'lerde küresel ve Türk dış kaynak ekonomisi modellerinin etkisi altında önemli değişiklikler yaşandı. 24 Ocak Özal kararı neticesinde ekonomik sektördeki değişiklikler istihdam sektörüne de yansdı. Bu dönemde uygulanan ekonomi politikaları erkek işgücü için sınırlı istihdam yaratmıştır. Bu dönemde enflasyon arttı, gelirler ve ücretler düştü ve ekonomi faydalandı. Kişisel gelirler arttıkça emekliler, çocuklar, yaşlılar, işsizler ve kadınların ek gelir elde etme çabaları da artmaktadır. Ülkemizde kadınların istihdam oranlarındaki son artışa rağmen, gelişmiş ülkelere göre daha düşük düzeyde iş yaptıkları görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde, kadınların girişimciliğe % 3'ünden fazlasının katılım oranı Türkiye'de % 1'in altında kalmaktadır. Daha fazla ikametgâh yaratan girişimcilik faaliyetlerinin arkasındaki gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, Türkiye'de ve kadınlarda ilköğretim düzeyinde okuma ve yazma bölümlerinden yoksundur. Bir iş kurmada etkili bir rol oynayan kaynaklara sahip olmak, iş yürütmenin önemli bir parçasıdır. Kaynak bulmak, kuruluş aşamasında kadın ve erkek girişimcilerin karşılaştığı en önemli zorluklardan biridir ve sürekliliğini sağlamak önemlidir. Kadın girişimcilerin işlerini yürütmek ve sürdürmek için genellikle kendi bilgi ve aile desteğini tercih ettikleri bulunmuştur. Bu durum iki şekilde açıklanabilir. Kadınların kurumsal krediler almakta isteksiz olmasının ilk nedeni bu olabilir çünkü erkeklerden daha fazla "başarısız" olma olasılığı daha yüksektir. Kadınlar daha gerçekçi bir zihinsel yapıya sahiptir ve risk seviyeleri erkeklerden daha düşüktür, bu da düşünmelerini daha az olası hale getirir. Kadınların sosyal algıları, kurumsal kredi almayı reddetmenin ikinci nedeni olarak açıklanabilir. Kadınları başarısızlık hakkında daha fazla düşünmeye iten başka bir faktör, kadınların cinsiyet rollerinden çekilememesi, sosyal çevrede eleştirilmesi ve beklenen desteği alamamasıdır. Bu nedenler, kadınların küçük işletmelere sınırlı fırsatlarla başlamasına neden olmaktadır. Üretilen ürünlere olan talebi karşılayamamak, kadın girişimcilerin karşılaştığı en büyük zorluklardan biridir. Piyasadaki ve siyasi alanda belirsizlik bu durumun ana nedenidir. Finans sektörünü etkileyen bu belirsizlikler, bir işi yürütmek ve faaliyetlerini sürdürmek için gereken finansal desteği almayı zorlaştırmaktadır. Bu durum kadın girişimcilerin gelecek hakkında net tahminlerde bulunmalarını ve işlerini genişletmelerini engelliyor.

Tablo 1.9'da kadın girişimcilerin karşılaştıkları problemleri belirlemeye yönelik Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü'nce gerçekleştirilen Ankara, İstanbul, Şanlıurfa, Çorum, Gaziantep, Muğla ve Denizli illerini kapsayan anket uygulamasında elde edilen veriler görülmektedir.

Tablo 1.9. Girişimci Kadınların Başlıca Sorunları (%)

Ürün ve hizmetlere talep olmaması	53,6
Finansman yetersizliği	45,7
Rekabet	14,9
Mekan ve konum sorunları	9,9
İşçiler ile ilgili sorunları	7,8
Hukuki sorunlar	7,6
Beceri yetersizliği	2,1
Diğer	3,3
Birden çok yanıt verildiği için yüzde toplamı 100'ü aşmaktadır.	

Kaynak: T.C. Başbakanlık KSSGM, 2000: 64

Tablo incelendiğinde üretilen mal ve hizmetlere yönelik piyasada istenilen düzeyde talebin oluşturulamaması kadın girişimcilerin karşılaştıkları en önemli problem olduğu görülmektedir. Yine finansman kaynaklarının yetersiz olması ve rekabet ortamlarında ortaya çıkan olumsuz durumlar kadın girişimcilerin yaşadıkları birtakım problemler arasında yer almaktadır. Ankara'da el sanatları alanında faaliyet gösteren bir katılımcı, piyasada ürün ve hizmetlere yönelik yeterli miktarda talebin olması durumunda talebi karşılayabilecek üretim kapasitesine sahip olduğunu ifade etmiştir. Bu durum kadın girişimcilerin ürettikleri mal ve hizmetlere yönelik yeni pazarlar bulma ve mevcut pazarların genişletilmesi ve geliştirilmesi hususlarında desteğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

3. TÜRKİYE'DE DEVLETİN KADIN GİRİŞİMCİLERE YÖNELİK DESTEKLEYİCİ POLİTİKALARI

Başarılı bir girişimci üretim faktörlerini oluşturan sermaye, doğal kaynak ve emek unsurlarını koordine edip bu unsurları en uygun biçimde kullanarak toplumda ekonomik refah düzeyinin yükselmesini sağlayabilmektedir. Girişim unsuru da üretimi meydana getiren diğer unsurlar gibi ekonomide kıt bir kaynak olarak yer almaktadır. Ülke nüfusunun yaklaşık %50'lik bölümünü oluşturan kadınlar arasında yenilikçi, bağımsızlık isteğine sahip olma, değişime uyum sağlama gibi girişimcilik özelliklerine sahip bireylerin sayıca az olması ekonomide kadın girişimci unsurunun çok kısıtlı olmasına neden olmaktadır. Erkek egemenliğinin hakim olduğu toplumlarda, girişimcilik özelliklerini taşıyan kadının toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle bu özelliklerinin köreldiğini söylemek mümkündür (Çakıcı, 2003: 72).

Sahip oldukları yeteneklerin ortaya çıkartılması, zaten kıt olan ama saydığımız nedenlerden dolayı ekonomik hayat için daha da kıt düzeyde olan kadın girişimcilerin sayılarının artırılması, sorunlarının çözülmesi ve girişim faaliyetini etkin bir şekilde gerçekleştirmesi için devlet tarafından desteklenip, girişimcilik alanına yönlendirilmeleri ve bu alanda teşvik edilmeleri gerekmektedir. Dünyada ve Türkiye'de 1990'lı yıllardan sonra kadınların girişimcilik faaliyetlerini desteklemeye yönelik destek programları oluşturularak, kadınların ekonomiye aktif katılımlarını sağlamaya yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda girişimcilik faaliyetlerine kadınların katılımını sağlama konusu tartışılarak, kadınların girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesinin önemine yönelik çeşitli düşünceler üretilmektedir. Kadınların girişimcilik faaliyetlerinin ekonomi üzerindeki etkileri göz önünde bulundurularak desteklenmesine yönelik farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Bu yaklaşımlar kadın girişimciliği desteklemeye yönelik geliştirilen politikalar, stratejiler ve araçlar üzerinde de etkili olmaktadır (Ecevit ve Yüksel-Kaptanoğlu, 2014: 5).

1.Yaklaşım: Ekonomik büyüme ve kalkınmayı sağlamak için kadın girişimcilerin desteklenmesini savunan yaklaşıma göre, kadın girişimciler tarafından kurulan küçük çaplı işletmelerin ekonomik kalkınmanın sağlanmasında önemli rol oynadıkları ifade edilmektedir. Özellikle yaşanan ekonomik krizler sonrasında ekonominin toparlanması, büyümesi ve istihdam alanları oluşturulmasında kadınlar tarafından kurulan işletmeler, hayati önem arz etmektedirler.

2.Yaklaşım: Kadın girişimcilerin işgücü katılım oranlarının yükseltilmesi ve yeni istihdam alanları oluşturularak işsizlik oranlarının düşürülmesi yaklaşımına göre aktif işgücüne katılım oranlarının çok düşük olduğu toplumlarda, kadınların girişimcilik faaliyetleri desteklenerek ekonomik hayata katkı yapmaları sağlanabilir. Kadın girişimcilerin kendilerine ait işletmeler kurarak istihdam alanları oluşturacaklarını ve

işsizlik oranlarının yüksek çıkmasında etkili olan kadınların istihdam edilmesi ile işsizlik oranlarının azaltılacağını ifade etmektedirler.

3. Yaklaşım: Ailelerin artan ekonomik gelir düzeyine bağlı olarak refah düzeyinin artması yaklaşımına göre kadınların girişimcilik faaliyetlerinde bulunmaları ailelerin refah düzeyinin artırılmasında önemli rol oynamaktadır. Kadınların girişimcilik faaliyetleri sonucunda ekonomik gelire sahip olmaları ile ailelerin yoksullukla baş edebilme düzeyleri arttırılmaktadır. Neo-liberal ekonomilerde ortaya çıkan “mikro finansman” olarak adlandırılan bu yaklaşıma göre düşük gelir seviyesine sahip toplumların çalışma hayatına aktif katılmalarının sağlanması ve üretken nüfus içerisinde dahil edilmesi ile ekonomik gelir düzeylerinin ve sosyal statülerinin yükseltilmesi sağlanabilmektedir.

4. Yaklaşım: Kadınların toplumdaki sosyal statülerinin arttırılarak cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılması yaklaşımına göre kadınların girişimcilik faaliyetlerine katılması ile güçlenmeleri, erkek egemen toplumlarda ve evlilik hayatında maruz kaldıkları ayrımcılık faaliyetlerine karşı direnebilmeleri sağlanabilmektedir. Kadınların sosyal statülerinin artması ile ailelerinin ve çocuklarının refah düzeyi de yükselmektedir. Bu yaklaşıma göre kadınların girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesi ile ekonomik kalkınmayı sağlamak, kadın istihdamının sağlanarak işsizlik oranını düşürmek ya da yoksullukla mücadele etmek gibi bir amaçları bulunmamaktadır. Bu yaklaşımın öncelikli amacı kadınların girişimcilik faaliyetleri ile toplum içerisinde daha iyi bir statüye sahip olmalarını ve güçlenmelerini sağlayarak maruz kaldıkları ayrımcılık faaliyetlerinin ortadan kaldırılmasıdır.

Devletin kadınlara yönelik ayrımcılık faaliyetlerinin ortadan kaldırılması ve kadınların güçlenerek toplumdaki statülerinin arttırılmasına yönelik politikalar uygulama görevi bulunmaktadır. Devlet, kadınların girişimcilik faaliyetlerini destekleyerek toplumda güçlenmelerini sağlaması ile daha güçlü bir ekonomiye sahip olabilir. Kadınlar girişimcilik faaliyetleri sonucunda kendi işlerini kurarak ekonomik bağımsızlığını elde ederler ve toplumda ve aile yaşamında daha iyi bir konumda yer alırlar (Ecevit ve Yüksel-Kaptanoğlu, 2014: 5).

KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) ve KSSGM (Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü) gibi kamu kurum ve kuruluşları kadınların girişimcilik faaliyetlerine yönlendirilmesi ve girişimcilik faaliyetlerini sürdürmelerine yönelik çeşitli destek programları yürütmektedirler. Ekonomik gelir düzeyi düşük olan bireylere, İl Özel İdareleri tarafından verilen mikro krediler de girişimcilik faaliyetlerini destekleme çalışmaları arasında değerlendirilebilmektedir. Kadınları girişimcilik faaliyetine yönlendiren ve faaliyetlerini sürdürmelerine destek veren kamuya ait kurum ve kuruluşlar şunlardır:

3.1.Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)

20 Nisan 1990 tarihinde çıkarılan 3624 sayılı kanunla kurulan KOSGEB, küçük ve orta ölçekli mevcut sanayi kuruluşlarını yeni teknolojileri kullanabilir düzeye getirerek, zorlu rekabet ortamlarında ayakta kalabilmelerini sağlamak ve ekonomiye sundukları katkıyı arttırmak amacıyla kurulmuştur. Faaliyetlerini T.C. Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı çatısı altında yürüten ve kamu tüzel kişiliğine sahip olan KOSGEB tarafından gerçekleştirilen tüm işlemler özel hukuka bağlı olarak yürütülür. KOSGEB'in hizmet kalitesini arttırmak amacıyla 2003 yılında KOBİ'lerin zorlu rekabet ortamlarında ayakta kalabilmelerini sağlamak, katma değerlerini arttırmak, teknolojik altyapılarını güçlendirmek, uluslararası piyasalara açılmalarını sağlamak, kendi markalarını oluşturmak, ana sanayi ile yan sanayi etkileşimini arttırmak gibi temel amaçlarına ulaşabilmelerini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar çerçevesinde yeni birimler oluşturularak tekrardan yapılandırılmıştır. Yapılandırma sonucu oluşturulan birimleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Öztürk ve Özkay, 2005: 25);

- Finansman kaynağı merkezi,
- Pazar araştırma ve ihracatı geliştirme merkezi,
- Girişimciliği geliştirme merkezi,
- Eğitim ve danışmanlık merkezi,
- Bölgesel ve yerel kalkınma merkezi,

- Ekonomik ve stratejik araştırmalar merkezi
- 22 farklı ilde faaliyet gösteren 26 adet işletme geliştirme merkezi,
- 12 adet teknolojiyi iyileştirme merkezi
- 12 adet teknoloji geliştirme merkezi vasıtasıyla hizmet verecek şekilde yeniden yapılandırılmıştır.

KOSGEB'in yeniden yapılandırılması sonucunda sundukları 8 farklı destek programı sayısı, yapılandırma sonrasında 22 grupta toplanan toplam 38 farklı destek programına yükseltilmiştir. KOSGEB desteklerine başvuran girişimcilerin karşılaştıkları çok sayıdaki bürokratik işlem sayısı azaltılarak işlemlerin daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Hibe programları ile geri ödemesiz destekler gibi bazı farklı kolaylıklar da sağlanmıştır. Destek faaliyetlerinde öncelik kalkınmada öncelik verilen yerlere tanınmıştır. Yeniliği hedefleyen işletmelere ve genç girişimcilere yönelik arttırılmış destekler sunarak ve çeşitli Üniversiteler ile işbirliği gerçekleştirerek kurdukları TEKMER (Teknoloji Geliştirme Merkezleri) ile KOSGEB, katma değeri yüksek olan ürünlerin üretilmesini teşvik etmeyi amaçlamıştır. Bunun yanı sıra KOBİ'lerin teknolojik altyapılarının iyileştirilmesini sağlamak amacıyla Sanayi Odaları, Üniversiteler ve KOSGEB arasında birtakım işbirliği protokolleri imzalanmıştır. KOSGEB girişimcilere yönelik gerçekleştirdiği eğitim, danışmanlık, yazılım, tanıtım ve laboratuvar hizmetleri ile temel amacı olan katma değeri yüksek olan ürünlerin üretimini teşvik etmektedir. KOSGEB'in mevcut işletmelerin büyütülmesine yönelik destek programlarının yanı sıra aynı zamanda yeni işletme kurulmasını destek programları da bulunmaktadır. Işletme kurmak isteyen girişimciler, KOSGEB'in bünyesinde bulunan işletme alanına yönelik danışmanlık hizmeti veren danışmanlardan işletme kurma ve sürdürmeye yönelik eğitimlere katılarak bu destek faaliyetlerinden faydalanabilmektedirler. Bu girişimcilere verilen destek programı donanım ve makine giderleri ile işletme kurmaya yönelik giderlerinin en fazla üç yıl süreyle karşılanmasını kapsamaktadır (Öztürk ve Özkay, 2005: 25).

Türkiye ile Avrupa Birliği arasında 2005 yılında imzalanan ereve Anlaşması kapsamında oluşturulan "Kadın Girişimciliği Destekleme" projesine göre, kadın girişimcilere yönelik danışmanlık ve eğitim hizmetleri gerçekleştirilmekte ve sonraki süreçte kadın girişimcilerin işletmeyi kurduktan sonraki süreçte ihtiyaç duyabilecekleri hizmetleri verebilecek danışmanlık merkezleri kurulması projeleri uygulanmıştır. Proje kapsamında ihtiyaç duyulabilecek donanım, teknik destek ve staj/eğitim faaliyetleri Avrupa Birliği ve Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Konfederasyonu (TESK) ortaklığıyla karşılanmıştır. Proje giderlerinin yaklaşık %79,6'sı Avrupa Birliği tarafından karşılanırken proje yürütücüsü olan TESK bu giderlerin %20,4'ünü karşılamıştır. Belli illerde KOSGEB tarafından kadın girişimcilik faaliyetlerini desteklemeye yönelik oluşturulan projelerden biri de İşGEM (İş Geliştirme Merkezleri) tarafından geliştirilen işletme kurulmasına yönelik makine ve teknolojik donanım kullanımı ve işletmenin kurulacağı fiziki yer temini gibi destek hizmetlerinin sağlanmasıdır. KOSGEB'in aracılık yaptığı Halk Bank kanalıyla ev kadınlarının girişimcilik faaliyetlerini teşvik etmeye yönelik Hazine Müsteşarlığı tarafından sağlanan kredilerin kullanılması projesi ile kadın mikrogişişimcilerin girişimcilik faaliyetleri desteklenmiştir (KSSGM, 2000: 177).

Türkiye 2009 yılında, Avrupa İşletmeler Ağı ile Avrupa Birliği Girişimcilik ve Yenilik Ağına tamamen katılım sağlamıştır. 2010 yılına gelindiğinde ise KOSGEB vasıtasıyla başlattığı Girişimci Destek Programı ile çeşitli kredi ve hibe olanakları sağlayarak iş kurmaya yönelik teşvik programları geliştirmiştir. 2010 yılında KOSGEB'in geliştirdiği Girişimcilik Destek Programı ile kadın girişimcilere yönelik özel avantajlar sağlayan programlar uygulanarak girişimcilik kültürünü tanıtmak ve girişimcilik faaliyetlerini arttırmak hedeflenmiş ve yeni kurulan işletmelere yönelik gerçekleştirilen eğitim faaliyetleri ve ihtiyaç duyulan finansman desteği sağlanarak amaçlarını gerçekleştirmeleri sağlanmıştır. Uygulanan programın Yeni Girişimci Desteği, İşGEM ve Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi olmak üzere üç temel öğesi bulunmaktadır. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi programında girişimcilerin kurmak istedikleri işletmelerin faaliyet gösterecekleri sektörlere yönelik fizibilite çalışması gerçekleştirerek elde ettiği veriler dahilinde oluşturulan iş planına yönelik düzenlenen eğitim programlarıyla potansiyel girişimcilere destek sağlanmaktadır. Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi programı müfredatı KOSGEB ile imzalanan protokoller sonucunda TESK, İşKUR, Türkiye Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı (TOSYÖV), sivil toplum örgütleri ve kalkınma ajansları tarafından da uygulanmaktadır. Potansiyel girişimcilere yönelik verilen eğitimlerin kalitesi ve eğitim süreci sonucunda aldıkları sertifikalar imzalanan protokoller sayesinde KOSGEB tarafından onaylanabilmektedir. KOSGEB, 2012 yılında ya doğrudan düzenleyerek ya da finansman desteğini sağlayarak toplamda 146 adet eğitim programı gerçekleştirirken,

1822 eğitim faaliyetini ise diğer kurumlarla gerçekleştirdikleri işbirliği faaliyetleri sonucunda gerçekleştirmiştir. Düzenlenen eğitim faaliyetleri sonucunda 2010 yılından günümüze kadar olan süreçte toplamda 61264 adet kadın girişimci sertifika alabilmiştir. Girişimci adaylarına yönelik finansman desteği sunan Yeni Girişimci Desteği programında, girişimciler tarafından geliştirilen uygulanabilirliği onaylanan projelerin gerçekleştirilmesi için ihtiyaç duyulan sermaye kaynağı, hibe ve kredi imkânlarıyla KOSGEB tarafından karşılanmaktadır. Bu programda direkt KOSGEB veya protokol imzaladıkları kuruluşlar tarafından uygulanan eğitim faaliyetleri sonucunda sertifika alarak KOSGEB tarafından uygulanabilirliği onaylanan iş projelerini desteklemeye yönelik kredi ve hibe desteği sunulmaktadır. KOSGEB 2012 yılında verilebilecek hibelerin üst sınırını 30.000 TL olarak belirlerken bu sınır kredilerde 70.000 TL olarak belirlenmiştir. Girişimcilerin harcamalarını gerçekleştirdikten sonra geri ödeme şekillerine göre hibeler verilmektedir. Girişimciler gerçekleştirdikleri harcamaları fonların serbest kalabilmesi için faturalandırmak zorundadırlar. Kadın girişimcilerin hibe ve kredi desteğinden faydalanabilmesi için kendine ait işletmeleri kurabilmek için yeterli sermayeye sahip olması ya da teminat gösterebilmesi gerekmektedir. Kredi ve hibe desteği için gerekli olan iş ve işlemler kadın girişimcilerin desteğe ulaşabilmesini zorlaştırmaktadır (Özar, 2007). Bu uygulamaya 2019 yılında son KOSGEB tarafından son verilmiştir.

İŞGEM, kadın girişimcilere yönelik KOSGEB tarafından verilen destek programlarının bir diğer ayağını oluşturmaktadır. KOSGEB tarafından sivil toplum kuruluşları ile kamu kurum ve kuruluşlarına İŞGEM kurulabilmesi amacıyla belli miktarda hibe desteği sağlanmaktadır. Potansiyel girişimciler kurulan iş geliştirme merkezlerinde düzenlenen eğitim faaliyetlerine katılmakta daha sonra işletme kurulabilmesi için ihtiyaç duyulan donanım, araç-gereç, atölye ve ofis temini gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de KOSGEB denetiminde faaliyetlerini sürdüren toplam 13 İŞGEM bulunmaktadır. KOSGEB tarafından 2010-2012 yılları faaliyet raporlarında Malatya, Tokat ve Kastamonu’da İŞGEM kurulduğu ifade edilmiştir. KOSGEB tarafından hazırlanan 2012 yılı Faaliyet Raporu’nda İŞGEM kurulması amacıyla toplam 472.458 TL destek sağlandığı ve mevcut İŞGEM noktalarına ise 63.818 TL yönetim desteği verildiği ifade edilmiştir (Öztürk ve Özkay, 2005: 25).

3.2. Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (KSGM)

2011 yılında çıkarılan bir kararname ile faaliyetlerini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı olarak sürdüren KSGM, kadınlara yönelik ayrımcılık faaliyetlerinin tüm alanlarda kaldırılması ve kadınların toplum içerisinde daha iyi konumlara getirilmesi amacıyla 1990 yılında kurulmuştur. KSGM kadınlara yönelik eğitim, sosyal, kültürel, siyasi, ekonomik ve diğer alanlarda gerçekleşen ayrımcılık faaliyetlerini ortadan kaldırmayı ve kadınların toplumun her alanına aktif katılımını sağlamayı amaçlamaktadır. Girişimciliğe yönelik belirlenen hedefler doğrultusunda stratejiler geliştirerek kadın girişimciliğine yönelik çalışmaları destekleyerek bu çalışmaların koordineli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır. 2000’li yıllarda kadınlara yönelik ayrımcılık faaliyetlerinin ortadan kaldırılması, her alanda kadın erkek eşitliğinin sağlanması ve kadına yönelik şiddetle mücadele edilmesine yönelik anayasal düzenlemeler başta olmak üzere diğer kanunlarda birtakım düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda yapılan düzenlemelerin bir kısmı şöyledir: Türkiye 11 Mayıs 2011 tarihinde tereddüt etmeden “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)”ni ilk imzalayan ülke olmuştur. Kadına yönelik şiddetin insan hakları ihlali kapsamında değerlendirilmesini sağlayan ve 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi, Avrupa’da kadına yönelik şiddet olaylarına karşı yaptırım uygulanmasını sağlayan ve bağlayıcılığı olan ilk sözleşme olma özelliğine sahiptir. 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe giren 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Yönelik Kanun ile 5 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe giren Kadın Konukevlerinin Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik İstanbul Sözleşmesi kapsamında hazırlanmıştır. Türkiye’de kadınların çalışma hayatındaki statülerinin yükseltilmesi ve işgücüne katılım oranlarının artırılmasına yönelik birtakım yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmaktadır. Kadınların çalışma hayatı ile aile hayatına yönelik rol çatışmalarının ortadan kaldırılması amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından koordinasyonunun sağlandığı “Ailenin ve Dinamik Nüfus Yapısının Korunması Programı” kapsamında aşağıdaki düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (KSSGM, 2015: 177):

- Doğum yapan kadınların ücretsiz izinli oldukları süreçte derece ve kademe terfilerini alabilmeleri sağlanmıştır.

- Kadınların doğum izinlerinin bitimini takip eden altı aylık süre boyunca yarı zamanlı ücretli çalışabilmeleri sağlanmıştır.
- Ebeveynlere yönelik, çocuklarının ilköğretim çağına erişinceye kadar kısmi süreli çalışma imkânı tanınmıştır.
- Evlat edinme, annenin vefatı ve erken doğum durumlarında izin haklarına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.
- Çalışan kadınlara yönelik gündüz bakım evleri ve özel kreşlerin faaliyetlerine başladığı tarihten itibaren beş vergilendirme dönemi boyunca gelir vergisi ve kurumlar vergisinden muaf olma hakkı tanınmıştır.

3.3. İl Özel İdarelerinin Kadınlara Yönelik Mikro Kredi Uygulamaları

4 Mart 2005 tarihinde çıkarılan gelir düzeyi düşük bireylere mikro kredi verilmesine yönelik kanunla İl Özel İdareleri yetkili kılınmış ve Van'da ilk uygulama gerçekleştirilmiştir. Projenin amacı banka kredilerinden faydalanamayan ve gelir düzeyleri çok düşük olan bireylerin girişimcilik faaliyetlerini gerçekleştirmelerine olanak sağlanmasıdır. Proje kapsamında bireylerden senet ya da kefil talep edilmeksizin girişimcilik projelerini gerçekleştirmelerine yönelik kaynak desteği sağlanmaktadır. Hangi sektöre yönelik iş kuracağına karar veren bireyler sonraki aşamada kendileriyle sosyo-ekonomik olarak eşit düzeye sahip güvendiği beş kişiden oluşan bir grup oluşturmakta ve bireysel krediler alabilmektedirler. Krediler bireysel olarak verilmesine rağmen, bireylerin kredi alabilmeleri için beş kişilik grubun olması şart koşulmuştur. Mersin'de uygulanan mikro kredi projesi sayesinde girişimcilik niteliği taşıyan gelir düzeyi düşük bayanların girişimcilik faaliyetlerine yönlendirilerek, üretken nüfus içerisinde yer almaları sağlanmıştır.

3.4. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)

Çalışma hayatına yönelik gerçekleştirilen düzenlemeler ile kayıt dışı çalışmanın önüne geçme, çalışma saatlerinin esnek bir yapıya sahip olmasını sağlama, kıdem tazminatı ve asgari ücret miktarlarının belirlenmesi konularında çalışmalar gerçekleştiren ÇSGB tarafından yapılan birtakım düzenlemeler, 2014 yılında düzenlenen Ulusal İstihdam Stratejileri üzerinde etkili olmuştur. ÇSGB, genellikle dezavantajlı grup olarak nitelendirilen engelliler, kadınlar ve çocukların iş hayatında yaşadıkları problemlerin çözüme kavuşturulmasına yönelik düzenlemeler gerçekleştirmektedir. Engellilerin çalışma hayatında karşılaştıkları problemleri çözüme kavuşturmak amacıyla Engelliler Şubesi yer alırken, aynı zamanda kadına yönelik ayrımcılık faaliyetlerini çözüme kavuşturmak için de Cinsiyet Şubesi bakanlık bünyesinde faaliyet göstermektedir. Kadınların işgücüne katılma oranlarının artırılması, kadın istihdamının önündeki engellerin kaldırılması ve kadınların girişimcilik faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik mesleki eğitim ve finansman kaynağı sağlayacak projeler gerçekleştirilmektedir. Kadınların belli sektörlerde faaliyet gösterebilecek niteliklere sahip olabilmelerini sağlayan eğitim programları düzenlemek projenin temel amacını oluşturmaktadır. Kadın girişimciler, kendilerine ait işletmeleri kurabilecekleri finansman kaynaklarına ve diğer kaynakları elde etmeyi eğitim faaliyetleri sonucunda öğrenme imkânı bulmaktadırlar.

2.5. Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı çatısı altında faaliyetlerini sürdüren İŞKUR işverenler ile iş arayan bireyleri bir araya getirerek iş hayatına hareketlilik getirmeyi amaçlamaktadır. İŞKUR, Türkiye'nin neredeyse tüm illerindeki mevcut işgücü piyasası analizini yıllık periyotlarda gerçekleştirerek analiz sonuçlarına göre girişimcilik ve istihdam konularına yönelik Aktif İşgücü Piyasası Programları kapsamında eğitim faaliyetleri düzenlemektedir. İŞKUR, sahip olduğu yaygın teşkilat yapısı ile KÖYE-IV (Katılım Öncesi Yardım Enstrümanı) ve İKG (İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi) gibi çok sayıda Avrupa Birliği projelerine aktif katılım sağlamaktadır. İŞKUR bünyesinde Aktif İşgücü Programları kapsamında girişimcilik ve mesleki ve işbaşı eğitimleri olmak üzere çeşitli eğitim faaliyetleri düzenlenmektedir. İŞKUR, 2010 yılında KOSGEB ile imzaladıkları protokol kapsamında girişimciliğe yönelik eğitim faaliyetleri düzenlemiştir. Sahip olduğu girişimcilik fikrini uygulamak için yeterli bilgi ve deneyime sahip olmayan girişimcilere yönelik gerçekleştirilen bu eğitim programlarında, piyasa araştırması, piyasa analizi, yaratıcılık egzersizleri ile iş fikri geliştirme, yönetim ve iş planı hazırlama gibi konu içerikleri yer almaktadır.

Tablo 2.1.Girişimcilik Eğitimleri, Kurslar ve Kursiyerler

	2011	2012	2013
Kurs Sayısı	906	921	85
Kursiyer Sayısı	24.145	25.475	2.247
Erkek	13.605 (%56)	13.127 (%52)	1.051 (%47)
Kadın	10.540 (%44)	12.348 (%48)	1.196 (%53)

28.02.2013 tarihinde aylık istatistik bülteninden alınmıştır.

Kaynak: Aktif İşgücü Piyasası Programları ve İstatistiksel Veri Raporu

Yıllara göre girişimcilğe yönelik gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerine yönelik verilerin yer aldığı Tablo 2.1 incelendiğinde 2011 yılından günümüze kadar olan süreçte düzenlenen eğitim faaliyetlerine erkeklerin az bir farkla da olsa daha fazla katılım göstermelerine rağmen, cinsiyete göre katılım oranlarının benzer seviyede olduğunu söylemek mümkündür.

2.6.Milli Eğitim Bakanlığı

Kadınların işgücüne katılım oranlarını arttırmak ve dönem şartlarına uygun mesleki alanlara yönelik gerekli bilgi ve donanımına sahip olmalarını sağlamak amacıyla eğitim faaliyetleri düzenleyen kurumlardan biri de Milli Eğitim Bakanlığı'dır. Kadınların ekonomiye aktif katılımlarını sağlayabilmek amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında faaliyetlerini gerçekleştiren Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Kadınlara yönelik gerçekleştirilecek mesleki eğitim faaliyetlerine yönelik araştırılması ve planlama ve eğitim faaliyetlerine yönelik materyallerin temin edilmesi kurumun sorumluluk alanını oluşturmaktadır. Örgün eğitim kurumlarından ayrılan ve gelişimlerini bir mesleki alana yönelik sürdürmek isteyen bireylerin iş kalitelerini arttırmak ve gelişmiş imkânlarla sahip olabilmelerini sağlamak amacı ile Milli Eğitim Bakanlığı çatısı altında faaliyetlerini sürdüren Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü (HBÖGM) kurulmuştur.

Tablo 2.2. Paydaşların ve İlgili Projeler ile Programların Listesi

KURUM	DAİRE/POZİSYON	Projeler/ Programlar
Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	Küçük Girişimcilik Projesi Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi Kadınların Ekonomik Fırsatlara Erişiminin Arttırılması Projesi
	Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü	Gelir Getirici Proje Destekleri
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)	Çalışma Genel Müdürlüğü Engelliler Şubesi	AB Eşleştirme Projesi, Kadın İstihdamının Desteklenmesi Operasyonu
	Avrupa Birliği Koordinasyon Daire Başkanlığı	
Türkiye İş Kurumu (İŞKUR)	İKG-PO'nun faydalanıcı	Aktif İşgücü Programları
	Aktif İşgücü Hizmetleri Daire Başkanlığı	
Kalkınma Bakanlığı (KB)	İstihdam ve Çalışma Hayatı Dairesi Başkanlığı	Sosyal Destek Programı (SODES)
	Gelir Dağılımı ve Sosyal İçerme Dairesi Başkanlığı	
	Yerel ve Kırsal Kalkınma Dairesi Başkanlığı	
Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB)	Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü	Kooperatiflerin Desteklenmesi- Etüt Proje (KOOP-DES)
Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB)	KOBİ Araştırmalar ve Proje Koordinasyon Dairesi Başkanlığı Girişimciliği Geliştirme Müdürlüğü	Girişimcilik Destek Programı
Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)	Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü	Yaygın Eğitim Programları
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)	Kırsalda Kadın Hizmetleri	Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı
Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB)	Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü	-
Türkiye İsrافی Önleme Vakfı	Mütevelli Heyeti Başkanı	Türkiye Grameen Mikro Finans Programı
Uluslar arası Çalışma Örgütü	Ulusal Proje Koordinatörü	Türkiye'de Kadınlar İçin İnsana Yakışır İş İmkanları Sağlanması Yoluyla Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin Gerçekleştirilmesine Yönelik Aktif İşgücü Piyasası Politikaları Pilot Projesi
Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu	Sosyal Politika ve İstihdam Sektör Yöneticisi	
Türkiye Kadın Girişimciler Derneği	Genel Sekreter Yardımcısı	Fırsat Eşitliği Modeli
Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı	Direktör	MAYA İşletmesi
Ankara Üniversitesi, Kadın Çalışmaları Merkezi	Profesör	-
Halk Bank	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Pazarlama Genel Müdürlüğü	İlk Adım Kredisi

Kaynakça: “Kadınların Girişimciliği Ve İşgücü Piyasalarına Erişimi İle İlgili Kamu Programlarının Bir Analizi”, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Sida, Dünya Bankası, Rapor No. 102018, Aralık 2015,

4.SONUÇ

Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçilmesiyle, ekonomideki fiziki gücün yerini, fikri ve zihinsel emek almış fikri emeğin de en önemli boyutunu girişimcilik faaliyetleri oluşturmuştur. 1970-1980’li yıllarda iletişim ve bilgi teknolojilerindeki gelişmelere bağlı olarak sosyal hayattaki değişmelerin başlaması ile kadınların girişimcilğe uygun oldukları olgusu sadece kadınlarca değil, toplumun diğer kesimlerinde de keşfedilmeye başlanmıştır. Bilgi çağı, yeni etkin ve hareketli yapısı ile sanayi çağına göre kadınlara çok daha fazla girişimcilik imkânı tanıyarak, kadınların ekonomide aktif rol almalarını sağlamış, kadın girişimcilere büyük fırsatlar sunmuştur. Fakat yine de Dünya nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan kadınların, iş gücüne

ve ekonomik faaliyetlere katılım oranı oldukça düşüktür. Aynı durum Türkiye’de de geçerli olup kadınların özellikle girişimcilik faaliyetlerinin genel olarak düşük olmasının yanında erkeklere göre kadın girişimci sayısının daha da az olduğu bilinen bir gerçektir. 2016 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye genelinde sahibi kadın olan işletmelerin oranı %18,7 iken, erkek oranı %81,3’tür.

Bir toplumun gelişmesi, kalkınması ve refah seviyesinin yükseltilmesi girişimcilerine bağlıdır. Girişimcilik, gelişmekte olan ülkeler için kalkınmanın, geri kalmış ülkeler için yapılanmanın, gelişmiş ülkelerde ise yeni zenginlik ve refah yaratmanın dinamosudur. Yeni işletme, yeni ürün ya da yeni hizmet anlayışları ile ekonomiye dinamizm katarak gayri safi milli hasılaya katkıda bulunmak, ekonomik değer yaratmanın sürükleyici gücüdür. İşte tam da bu noktada ekonomik değer yaratmanın kaynağı da girişimsel beceriler ve faaliyetlerdir. Girişimci, pazardaki fırsatları tespit eden, bu fırsatları ve müşterideki talepleri iş fikrine dönüştüren, ihtiyacı olan kaynakları bir araya getirerek işletme kuran ve bu süreçte tüm riski alan kişidir. Farklı sektörde ve alanda faaliyet gösterse de girişimcilere özgü, “yenilikçilik, bağımsız olma arzusu, risk alma eğilimi, kendine güven, başarı ihtiyacı ve yaratıcılık” gibi karakteristik özellikler söz konusudur. Kalkınma hedefine ulaşmada insanın vazgeçilmez bir unsur olduğu dikkate alındığında bu karakteristik özellikleri taşıyan kadınların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Dolayısıyla kadının eğitim ve tüm fırsatlardan yararlanmasına, istihdam ve iş gücüne katılımına, girişimciliğinin desteklenmesine, yetki ve karar mekanizmalarında bulunmasına önem verilmesi gerekmektedir.

Kalkınmanın sürdürülebilmesi ve ekonomik büyümenin devamının sağlanabilmesi için tüm kıt kaynakların da etkin kullanılması gerekmektedir. Tarih boyunca kendilerine yüklenen ve nasırlaşmış olan kodlar neticesi arka plana bırakılmış kadınların konumunu güçlendirmek onları, yok hükmünde bırakılan alandan çıkarmak toplumların önemli hedefleri arasında yer almalıdır. Dolayısıyla sürdürülebilir ekonomik büyüme ile dengeli ve adaletli bir sosyal kalkınma için beşeri sermayenin yarısını oluşturan kadınların, iş hayatına katılmaları hem kendileri hem de yaşadıkları toplum için önem taşımaktadır. Kadının iş gücü piyasasında var olması, ekonomiye ivme kazandıracaktır. Bu sebeple, kadın girişimciliğinin, yeni iş sahaları oluşturması, yeni istihdam fırsatları yaratması ve ülke ekonomisine katma değer sağlaması açısından dikkate alınması gerekmektedir. Ayrıca kadınlar birer birey olarak değerlendirildiğinde, ailedeki sorumlulukları ve annelik rollerinin büyük etkisi ile kariyer merdivenlerini istedikleri gibi çıkamadıkları ve çalışma hayatlarına ara vermek zorunda kaldıkları görülmektedir. Kadınlar için çalışma hayatına farklı bir noktadan bile olsa devam etme imkânını sunan girişimcilik, kendini gerçekleştirebilme fırsatını veren aynı zamanda iş-aile sorumlulukları dengesini sağlayabilecek bir faaliyet alanı olarak kadınların ilgisini çekmektedir. Dolayısıyla ülkelerin refah düzeyini yükselttiği, sosyal adaleti desteklediği küresel ölçekte kabul gören girişimcilik faaliyetleri, devletler ve uluslararası örgütler tarafından da desteklenmeye başlanmıştır. Bu itibarla toplumun yarı nüfusunu oluşturan kadınların da atıl kaynak olmaktan çıkarılıp, ülke kalkınmasında itici güç olması yolunda kadın girişimciliğine de destek verilmesi gerekmektedir. Bu konuda kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları tarafından yapılacak çalışmalar önemlidir. Dolayısıyla kamu kurum ve kuruluşlarından sağlanan desteklerin hedefledikleri başarı durumlarının yanında, kadınların bu süreç içinde karşılaştıkları sorunları ve engelleri düzeltmeye yönelik olumlu yönde katkı yapıp yapmadığı da dikkate alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Apak, S. (2010). Girişimcilik ve Sermaye Tedarik Yöntemleri. Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Arıkan, S. (2004). Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aşkın, E. ve Barış, S. (2016). Kadın İstihdamında Sosyal Sermayenin Etkisi: Tokat İlinde Kadın Girişimciler Üzerine Bir İnceleme. Business and Economics Research Journal Volume 7 Number 2, ss. 63-82.
- Atış, F. (2010). Ebelik/Hemşirelik 1. ve 4. Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumların Belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Bayraktaroğlu, S., Özen Kutanis, R. ve Bozkurt, Ö. (2006). Girişimcilik Eğilim ve Tecrübesinde Kişilik Özellikleri Önemli mi?. Atatürk Üniversitesi 14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, Erzurum, 389- 396.

- Çakıcı, A. (2003). Mersin'deki Kadın Girişimcilerin İş Kurma Öyküsü ve İş Kuracak Kadınlara Önerileri. 11. Ulusal Yönetim Kongresi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon, 71-90.
- Çakmak, D. (2006). Is There A Female Entrepreneurship Profile in Turkey??. 1st. Biennial International Women's Studies Conference, İzmir University of Economics, 22-24 Haziran.
- Çelebi, N. (1997). Turizm Sektöründeki Küçük İşyeri Örgütlerinde Kadın Girişimciler. Ankara: TC. Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- Çelik, A. (2006). Bir İstihdam Politikası Olarak Girişimcilik. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF Uluslararası Girişimcilik Kongresi, 11 (86), 468.
- Ecevit, Y. ve Yüksel Kaptanoğlu, İ. (2014). Kadın Girişimciler Araştırması. Garanti Bankası Araştırma Raporu.
- Ecevit, Y. (1993). Kadın girişimciliğinin Yaygınlaşmasına Yönelik Bir Model Öneri. Kadını Girişimciliğe Özendirme ve Destekleme Paneli, KSSGM, 19-20.
- Erdoğan, Z. (2012). Girişimcilik ve Kobiler Kavramlar, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Ertürk, Y. (1993). Girişimcilikte Örgütlü Dayanışma Yaklaşımı. Girişimciliği Özendirme ve Destekleme Paneli, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi Yayın No: 74, Ankara, 43-48.
- Goffe, R. ve Scase, R. (1992). Kadınlar İş Başında, Kadın Girişimcilerin Deneyimleri. çev. Ahmet Fethi, İstanbul: Eti Kitapları.
- Gürol, M. A. (2000). Türkiye'de Kadın Girişimci ve Küçük İşletmesi: Fırsatlar, Sorunlar, Beklentiler ve Öneriler. Ankara: Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Hisrich, R. D. ve Peters, M. P. (2010). Entrepreneurship. McGraw-Hill International, USA.
- Hisrich, Robert, D. ve Öztürk, S. A. (1999). Women Entrepreneurs In A Developing Economy. Journal of Management Development, 18 (2), 114-124.
- İlter, B. (2010). Girişimcilik Sürecinde Kadın Girişimcilerin Karşılaştıkları Sorunların Analizi: Kagider Örneği. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kagider, Faaliyet Raporu 2009 - 2011, 18-19.
- Karasioğlu, F. ve Duman, H. (2006). Gelişmekte Olan Ülkelerde Girişimcilik Kültürü ve Risk Sermayesi Üzerine Bir İnceleme. Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF Uluslararası Girişimcilik Kongresi, Dizi: 11, No: 86, Bişkek, 149.
- Kutunis, R. Ö. (2006). Girişimci Kadınlar. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Kutunis, R. Ö. (2003). Girişimcilikte Cinsiyet Faktörü: Kadın Girişimciler. 11. Ulusal Yönetim Kongresi, Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF, Afyon, 55-61.
- Küçük, O. (2005). Girişimcilik ve Küçük İşletme Yönetimi. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Moore, D. (t.y.). An Examination of Present Research on the Female Entrepreneur Suggested Research Strategies for the 1990's. Journal of Business Ethics, 1990 Kluwer Academic Publishers, Printed in Netherlands, 275- 281.
- Müftüoğlu, T. ve Durukan, T. (2004). Girişimcilik ve KOBİ'ler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Naktiyok, A. (2004). İç Girişimcilik. İstanbul: Beta Yayınları.
- OECD, (2009). Measuring Entrepreneurship: A Collection of Indicators. OECD- Eurostat Entrepreneurship Indicators Programme.
- Özar, Ş. (2007). Women Entrepreneurs in Turkey: Obstacles, Potentials and Future Prospects. Retrieved from <<http://www.Gendercleringhouse.org>>.

- Özkul, G. (2007). Kapitalist Sistemin Sürükleyici Aktörleri: Ekonomik Teoride Girişimciler. Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF, 12 (3), 343-366.
- Öztürk, K. ve Özkay, B. (2005). 20 Soruda Küçük Girişimci Kredileri. Ekonomist Dergisi, (9), 20-26.
- Sancar, S., Aciner, S., Üstün, İ. ve Bora, A. (2006). Cinsiyet Eşitsizliği Bir Kadın Sorunu Değil Toplum Sorunudur. UNDP-Kalkınma ve Demokratikleşme Projelerinde Cinsiyet Eşitliği Hedefinin Gösterilmesi eğitimi, 2005-2006, UNDP, İstanbul.
- Saray, G. (1993). Türkiye’de Kadın Girişimciliği. Kadın Girişimciliği Özendirme ve Destekleme Paneli, Ankara.
- Tan, Z. S. (2006). Tarihi Akış İçinde Kastamonu Kadın Girişimciliği. Atatürk Üniversitesi 14. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler Kitabı, 528-539.
- T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (KSSGM), (2000). Türkiye’de Kadınlara Ait Girişimlerin Desteklenmesi. Ankara: Beyda Basım.
- Top, S. (2006). Girişimcilik Keşif Süreci. İstanbul: Beta Basım Yayın.
- TÜİK İstatistik Yıllığı 2016, 2017.
- Türkiye Girişimcilik Stratejisi ve Eylem Planı, 2015-2018.
- Ufuk, H. and Özgen, Ö. (2001). The Profile of Women Entrepreneurs: A Sample From Turkey. International Journal of Consumer Studies, 25 (4), 299-308.
- Yalkın, S. (1993). Türkiye Esnaf – Sanatkar Küçük İşletmeler Kesimi ve Örgütlenmesi. Kadın Girişimciliği Özendirme ve Destekleme Paneli, Devlet Bakanlığı Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Eğitim Serisi, Yayın No:74, Ankara, 107-116.